

Evaluering af Skole+

Nye bevægelsesmuligheder på seks skoler

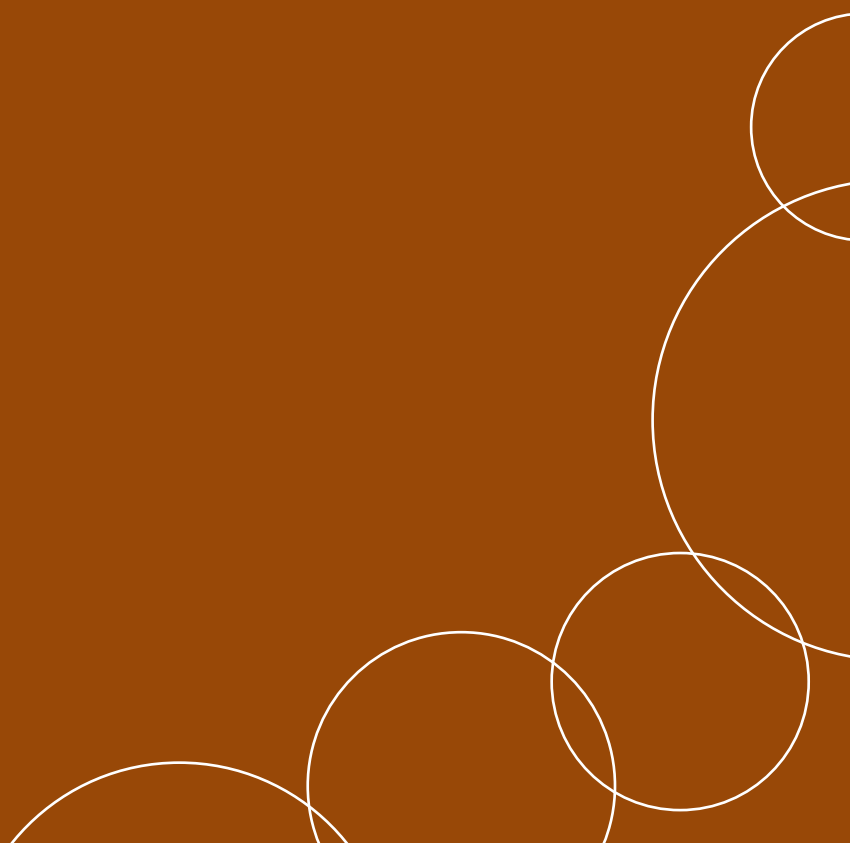
NIRXAS

The logo for NIRAS, featuring the word "NIRAS" in a bold, white, sans-serif font. A small white leaf-like icon is positioned above the letter 'A'.

EVALUERINGSRAPPORT

Februar 2018

Indhold

1.	Indledning.....	5
	Ny bevægelse i skolen.....	5
	Evaluering af skole+ projekterne	6
2.	Hovedresultater.....	8
3.	Projekterne.....	11
	Søndervangskolen	13
	Arresø Skole	15
	Mosedeskolen	17
	Stokkebækskolen	19
	Haarby Skole	21
	Virring Skole	23
4.	Mere og nye former for bevægelse og aktivitet	26
	Bevægelsen er rykket ind på skolerne	26
	Eksempler på gode greb, der skaber bevægelse	30
5.	Selve løftet giver værdi.....	34
6.	En fornyelse med inklusionspotentialer	38
7.	Successen skaber nye udfordringer	44
8.	Nytænkning af skoler stiller særlige krav	49
9.	Et ikke udviklet læringspotentialer	54
10.	Udviklingsperspektiver for bevægelsesfremmende skolefornyelser.....	58
11.	Metode	61
12.	Litteratur.....	63

*Udeareal,
Haarby Skole*

1. Indledning

Evalueringen beskriver resultaterne af seks skoleombygningsprojekter realiseret med støtte fra Skole+ kampagnen i 2016-18. Bag Skole+ kampagnen står Realdania, Lokale og Anlægsfonden og Danmarks Idrætsforbund. Kampagnens formål er at støtte udviklingen af folkeskolen som lærings-, bevægelses- og mødested. De seks projekter, der har modtaget støtte fra Skole+, viser forskellige veje til, hvordan skoler kan nytænke, ombygge og indrette deres fysiske rammer, så der skabes mere og bedre rum til bevægelse samt plads til nye brugergrupper på skolerne.

NY BEVÆGELSE I SKOLEN

Folkeskolereformen stiller krav om mere bevægelse i skoletiden, og forskningen understreger bevægelsens positive betydning for elevers indlæring og trivsel. Samtidigt står mange skoler overfor større renoveringsopgaver. Sideløbende er der stigende opmærksomhed på skolernes værdi som lokale samlingssteder og forskellige brugergrupper. Af flere grunde er der således behov for udvikle og nytænke folkeskolens fysiske rammer.

Bedre rammer til bevægelse

For mange skoler er det en udfordring, at indfri folkeskolereformens målsætninger på bevægelsesområdet. Af lovgrundlaget fremgår at "Undervisningstiden skal tilrettelægges, så eleverne får motion og bevægelse i gennemsnitligt 45 minutter om dagen."¹ Mange steder er de fysiske rammer hverken tegnet eller indrettet til at kunne rumme den grad af bevægelse. Nyere forskning dokumenterer, at fysisk træning har positive effekter på sundhed og trivsel samt styrker de faglige præstationer.²

"Som skolemand er det særligt vigtigt, at vi får rammer til at opfylde bevægelseskravet på en god måde. Vi har et ønske om at leve op til de 45 minutters bevægelse på en kvalificeret og god måde – nu får vi rammerne"
(Skoleleder)

Fornyelse fremfor nybyggeri

Der er store gevinster at hente ved at ombygge og udvikle den eksisterende bygningsmasse i stedet for at bygge nyt. Skole+ projekterne er eksempler på, hvordan skoler kan gives et tiltrængt renoveringsmæssigt løft samtidigt med, at kapacitetsudnyttelsen øges og der skabes bedre rammer for bevægelse.

¹ Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling 2013: § 15

² Vidensråd for forebyggelse 2016: side 11

"Jeg synes det er et godt projekt [...] Den største øvelse er jo ikke at bygge nyt, men egentligt at udnytte de eksisterende kvadratmeter" (viceskoleleder)

EVALUERING AF SKOLE+ PROJEKTERNE

NIRAS har gennemført en udviklingsevaluering, for at forstå, hvordan de nye faciliteter opleves og bruges af de børn og voksne, der har deres daglige gang på de seks skoler³. Evalueringen undersøger, hvad de nye bevægelsesfaciliteter betyder for dagligdagen og aktivitetsniveauet på skolerne i og uden for skoletiden; hvordan de arkitektoniske løsninger virker og opleves af brugerne; samt hvilke andre, afledte effekter ombygningerne har haft. På det grundlag fremhæves udviklingsperspektiver med relevans for fremtidige projekter.

Rapportens struktur

Evalueringen indledes med en præsentation af evalueringens hovedresultater. Her beskrives de væsentligste erfaringer og den centrale læring fra projekterne. Herefter følger en kort beskrivelse af hvert af de seks projekter, deres særlige kendetegn, kvaliteter og udfordringer.

Efter beskrivelsen af projekterne følger en tværgående analyse af projekterne. Her beskrives, hvordan de nye faciliteter og arkitektoniske løsninger bruges og virker og centrale læringspunkter og udviklingsperspektiver udpeges.

Datagrundlag

Evalueringen bygger på kvalitative interview med projektledere fra hvert af projekterne samt casebesøg på hver af skolerne. Under casebesøget er der udover observationer gennemført længerevarende interview med i alt 31 medarbejdere, ledere og fritidsbrugere samt korte situationsinterview med ca. 214 elever, medarbejdere og øvrige brugere. Interviewene har fokuseret på brugernes oplevelse og brug af de nye faciliteter.

Et øjebliksbillede med udviklingspotentialer

Det tager tid at integrere de nye faciliteter i hverdagen på skolerne. Evalueringen giver et aktuelt indblik i, hvad projekterne betyder for bevægelsen på skolerne, og hvordan de forskellige brugergrupper tager imod, bruger og oplever de nye faciliteter. Skoler og lokalsamfund vil de kommende år gøre sig nye erfaringer med de nye faciliteter, og tiden vil vise, om projekterne har skabt varige, radikale adfærdændringer eller, om de har resulteret i mindre, mere midlertidige fornyelser.

EVALUERINGSFOKUS

- Brug, oplevelse og aktivitetsniveau
- Brugergrupper
- Afledte effekter

³ En *udviklingsevaluering* beskriver en handlingsorienteret evalueringstilgang, der har til formål at indsamle erfaringer og viden med henblik på at skabe et kvalificeret grundlag for fremadrettet udvikling, forbedring og læring (AD:MT og Lokale og Anlægsfonden, 2013, side 28)

2. Hovedresultater

Der er sket noget nyt på en række danske skoler. Seks demonstrationsprojekter har realiseret forskellige bud på, hvordan man kan fremme bevægelsen på skolen ved at forny den eksisterende arkitektur. Denne evaluering samler op på erfaringerne og giver inspiration fra de seks projekter, så andre kan lære af succeserne og udfordringerne. Evalueringen viser, at de seks Skole+ projekter er lykkedes med at skabe mere og nye former for bevægelse og aktivitet på skolerne. Bevægelsen er rykket ind på skolerne, hvor flere tager del i den. Evalueringen viser endvidere, at det arkitektoniske løft i sig selv skaber værdi for brugerne, men også at fornyelsen stiller skolerne overfor en række nye udfordringer, bl.a. vedrørende sikkerhed, slitage og støj. Endelig peger evalueringen peger på, at de nye faciliteter rummer et endnu ikke udviklet læringspotentiale.

De seks Skole+ projekter har en fælles målsætning om, at skabe bedre rammer for bevægelse i og uden for skoletiden og om at åbne skolerne for nye brugergrupper og aktiviteter. Derudover tager de enkelte projekter afsæt i forskellige lokale behov og målsætninger. Disse handler om at gøre skolen og lokalområdet mere attraktivt; løfte sundheden og trivslen på skolen; skabe mere plads til de lokale idrætsaktiviteter samt give utidssvarende bygninger et tiltrængt arkitektonisk løft. Der knytter sig således mange og store forventninger til de enkelte projekter, hvoraf mange er godt på vej til at blive indfriet.

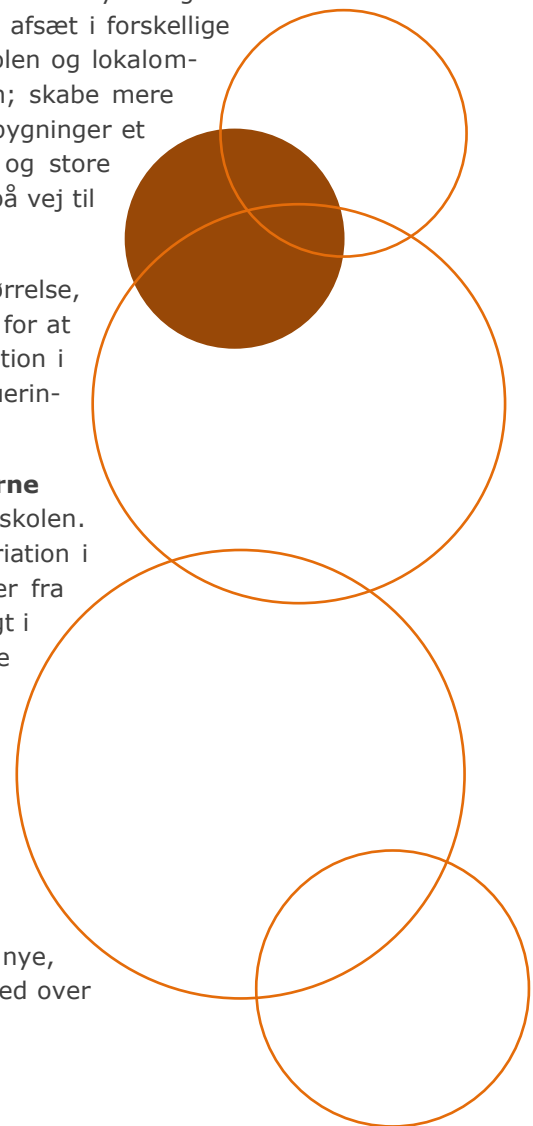
De seks skoler og projekter spænder bredt, hvad angår størrelse, profil, udformning og skala. Denne variation skaber grundlag for at andre skoler kan genkende sig selv og finde relevant inspiration i projekterne. Herunder følger en kort præsentation af evalueringens hovedresultater.

Mere og nye former for bevægelse og aktivitet på skolerne

De nye faciliteter har udvidet bevægelsesmulighederne på skolen. Bevægelsen er rykket ind på skolen, og der er skabt en variation i aktivitetsmulighederne, der inviterer flere elever med. Elever fra mellemtrin og indskoling bruger de nye faciliteter mest, særligt i pauser, frikvarterer og SFO. Udskolings elever bruger de nye faciliteter i mindre grad. En række greb har i særlig grad formået at skabe bevægelse og aktivitet, bl.a. ved at skabe gode rammer for cirkulære, udfordrende og parallelle aktiviteter kombineret med hyggelige opholdssteder. I nogle af projekterne kommer de nye faciliteter også i høj grad fritidsbrugerne til gode.

Selve løftet giver værdi

Brugere i alle aldre har stor, positiv opmærksomhed på det nye, der er sket på skolen. De nye faciliteter har skabt øget stolthed over

skolen og de fysiske rammer. Fornyelsen giver elever, forældre og personale en følelse af, at skolen og deres behov prioriteres og fremtidssikres. De nye fysiske rammer værdsættes, og de påvirker elever og personales trivsel i positiv retning. Det skaber skole- og arbejdsglæde.

En fornyelse med inklusionspotentiale

De nye faciliteter markerer et visuelt og adfærdsmæssigt brud med skolens hidtidige rammer. Der er skabt nye rum og nye spillerregler i skolerummet. Det giver plads til nye og mere intense aktiviteter end tidligere. Men det giver også bedre mulighed for at trække sig lidt tilbage og finde små "heller", rolige hjørner og åndehuller. Det skaber nye former for bevægelse og samvær, både for de aktive, de "uroelige", de bevægelsesfremmede og for de elever med særlige behov. De nye faciliteter har desuden skabt nye berøringsflader mellem de forskellige alderstrin på skolen, og det understøtter sociale relationer og fællesskaber på tværs af skolen. De nye faciliteter har kun i mindre omfang, inviteret helt nye brugergrupper ind på skolen.

Succesen skaber nye udfordringer

Som konsekvens af, at det er lykket at skabe mere bevægelse og aktivitet på skolerne, oplever skolerne en række nye udfordringer. Eleverne bruger faciliteterne intenst og kreativt. Det skaber synlig slitage, og giver bekymring for, om de nye faciliteter kan holde i længden. Samtidigt udforsker eleverne de nye muligheder og bruger dem på andre måder end tiltænkt. Det giver sikkerhedsudfordringer og skaber behov for gradvis tilpasning af både de fysiske og pædagogiske rammer. Her er det vigtigt at medarbejderne klædes godt på af ledelsen til at håndtere adfærdsåndringerne på skolen og blive enige om spillereglerne. Flere af skolerne oplever desuden, at ombygningerne fører til større vedligeholdelses- og rengøringsomkostninger. Det er derfor vigtigt at tage højde for det i den indledende budgetlægning.

Udvikling og nytænkning af skoler stiller særlige krav

Ambitiøse fornyelsesprojekter kræver tid, ressourcer og en ekstra indsats. Ikke mindst når fornyelsen sker på en skole i drift. De seks Skole+ projekter har taget form i krydsfeltet mellem mange forskellige aktører og interesser. Det stiller store krav til ledelsen af projektet. Forvaltninger, skoleledelse, personale, elever, forældre, fritidsbrugere, fonde, rådgivere og entreprenører har alle haft særlige forventninger til projekterne. Flere af projekterne har oplevet tekniske og sikkerhedsmæssige udfordringer undervejs i byggeprocessen. Det har skabt forsinkelser, fordyrelser og frustrationer på skolerne. Erfaringerne viser, at det kræver en kompetent og kontinuerlig projektledelse at føre udviklingsprojekter trygt i havn uden for store forstyrrelser af skoledriften.

Et endnu ikke udviklet læringspotentiale

De nye faciliteter er gode rammer for fysisk aktivitet og bevægelse, og erfaringerne tyder også på, at de har potentiale som lærings-, formidlings- og undervisningsmiljøer. Enkelte faglige ildsjæle bruger allerede de nye rammer som afsæt for fagundervisning. Men skal læringspotentialet udvikles, er der behov for at ledelsen afsætter ressourcer og tid til udvikling af undervisningsideer og materialer. Læringsambitionerne varierer fra skole til skole, men mange vil gerne udnytte de nye faciliteter i undervisningen og udvikle læringspotentialet.

503 KRAKOW

505 BAI

Klatreloft
Søndervangskolen

3. Projekterne

De seks Skole+ projekter spænder bredt i forhold til udformning, fokus og omfang, ligesom de seks skoler spænder bredt i forhold til størrelse, lokalområder og elevgrupper. I dette afsnit gives en kort beskrivelse af de enkelte skoler og projekter.

Som det fremgår af kortet herunder ligger de seks skoler, der har modtaget støtte fra Skole+, forskellige dele af landet. To af skolerne ligger i Jylland, to på Fyn og to på Sjælland. Størrelsesmæssigt spænder skolerne fra 115 elever på Stokkebæksskolen til 740 elever på henholdsvis Arresø Skole og Mosedeskolen, og økonomisk spænder projekternes oprindelige budgetter fra 3,7 millioner på Virring Skole til ca. 10 millioner kroner på henholdsvis Haarby Skole og Mosedeskolen. Evalueringen har ikke omfattet den økonomiske side af projekterne, men det skal nævnes, at flere projekter har overskredet det oprindelige budget.

På de følgende sider præsenteres de seks projekter med en kort beskrivelse af deres særlige kendetegn, kvaliteter og udfordringer.

"Mosehul"
Mosedeskolen

SØNDERVANGSKOLEN

By: Viby J, Aarhus Kommune

Hovedgreb: Aktivering af skolens gangarealer med klatrenet, puderum, klatrevægge og bevægelselementer i gangene samt dansesal og lille boldbane

Indviet: November 2016

Oprindeligt budget: ca. 7 mio.

Skole+ støtte: 3,5 mio.

Elevantal: Ca. 320

Rådgivere: Friis og Moltke og SMAK Architects

Fra mørke gange til farverige bevægelseszoner

Skole+ projektet på Søndervangskolen i Aarhus er kendetegnet ved at have omdannet store dele af skolens gangarealer til aktive bevægelseszoner.

I skolens indskolingsfløj har opdelinger af gangarealet skabt nye bevægelsesrum, hvor klatrenet, brandmandsstænger, svingreb, puder, klatregreb, metalringe, spejle og bløde overflader i klare farver giver mulighed for leg og bevægelse. På gangene i mellemtrins- og udskolingsfløjen er der tilføjet aktivitetselementer som ringe, boksebolde, svævende skateboards, ribber og gulvgrafikker. Elementernes enkle og markante visuelle stil skaber en æstetisk sammenhæng mellem de nye bevægelsesmuligheder på skolen. I skolens idrætsfløj er der etableret en dansesal. Her danner store spejle og højtalere, som eleverne kan koble deres egne mobiltelefoner til, en god ramme for dans og bevægelse. I denne fløj er der også etableret en lille net-afskærmet boldbane.

En heldagsskole i udvikling

Søndervangskolen er en heldagsskole, hvor eleverne tilbringer mange timer hver dag. Skolen ligger tæt på et boligområde, der af flere betegnes som udsat, og har over de seneste år gennemført en række renoveringer for at skabe en skole, som eleverne oplever som tryk, er stolte af og passer på.

”Udbyttet er ligeså meget det æstetiske udtryk [...] Oplevelsen af bygningen generelt set [...] om det er en dejlig stemning at gå rundt i. Bevægelsesstien bidrager til det” (viceskoleleder)

Målet med Skole+ projektet har dels været at omdanne en del af skolens gangareal til aktive bevægelseszoner, og dels at skabe fysiske rammer, der er rare at befinde sig i og som understøtter elevernes og personalets trivsel og lyst til at lære og lære fra sig. Projektet har haft særligt fokus på at aktivere og løfte de mørke, lavloftede gangarealer i indskolingsafdeling.

Figur 2: Skole+ på Søndervangskolen

DET ER LYKKEDES

Skole+ projektet på Søndervangskolen har omdannet skolens gange fra rene transportarealer til inspirerende bevægelseszoner. Det har skabt liv og bevægelse på skolen, særligt i indskolingsfløjen. Projektet har givet skolens fysiske rammer et markant løft. Eleverne udtrykker glæde og stolthed over de nye faciliteter, som de oplever, har gjort skolen flottere og sjovere.

PRIMÆRE BRUGERE

Der er brugt flest ressourcer i indskolingsfløjen, og det er indskolingseleverne, der bruger de nye aktivitetsmuligheder mest. Men også elever fra mellemtrinnet bruger de nye faciliteter. Særligt er danse-salen og boldbanen i skolens idrætsfløj populære.

UDFORDRINGER & POTENTIALER

Skole+ projektet er tænkt som en samlet bevægelsessti gennem hele skolen. På grund af skolens opdeling med aldersinddelte fløje bruger eleverne ikke den samlede bevægelsessti i dagligdagen. Faciliteterne i mellemtrins- og udskolingsfløjen bruges kun i begrænset omfang af eleverne. Der er desuden et uudnyttet potentiale for at åbne skolen for andre brugergrupper efter skoletid.

ARRESØ SKOLE

By: Frederiksværk, Halsnæs Kommune
Aktiviteter: Ny bevægelses- og læringsgang med sportsgulv, opholdskuber, dansested og klatregrave.
Indviet: August, 2017
Oprindeligt budget: Ca. 6 mio. kr.
Skole+ støtte: 2,83 mio. kr.
Elevantal: Ca. 600
Rådgivere: Nord Arkitekter

Fra betonkorridor til aktiv bevægelsesgang

Med Skole+ projektet har Arresø Skole fået omdannet skolens 240 meter lange, centrale transportkorridor til en indbydende bevægelses- og læringsgang, i to plan. Gangen har et farverigt sportsgulv erstattet de hårde betonfliser og en række trækuber i varierende størrelse giver nye muligheder for leg, bevægelse og fordybelse.

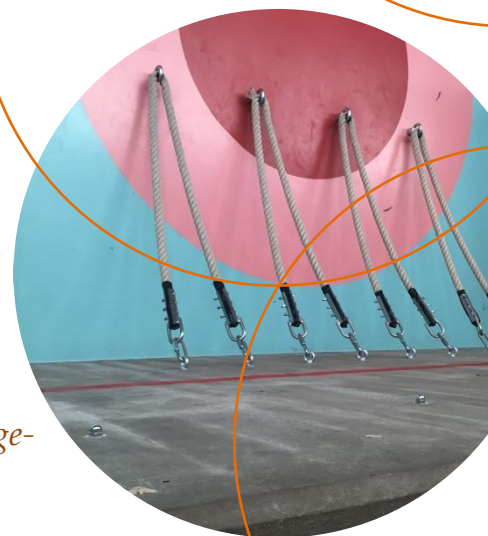
Tidligere blev gangen udelukkende brugt til at bevæge sig mellem skolens forskellige afdelinger og det var forbudt at løbe. Nu opfordres elever til at løbe. Og gangen er blevet et nyt rum på skolen, der bruges flittigt af eleverne i skoletiden og i SFO'en.

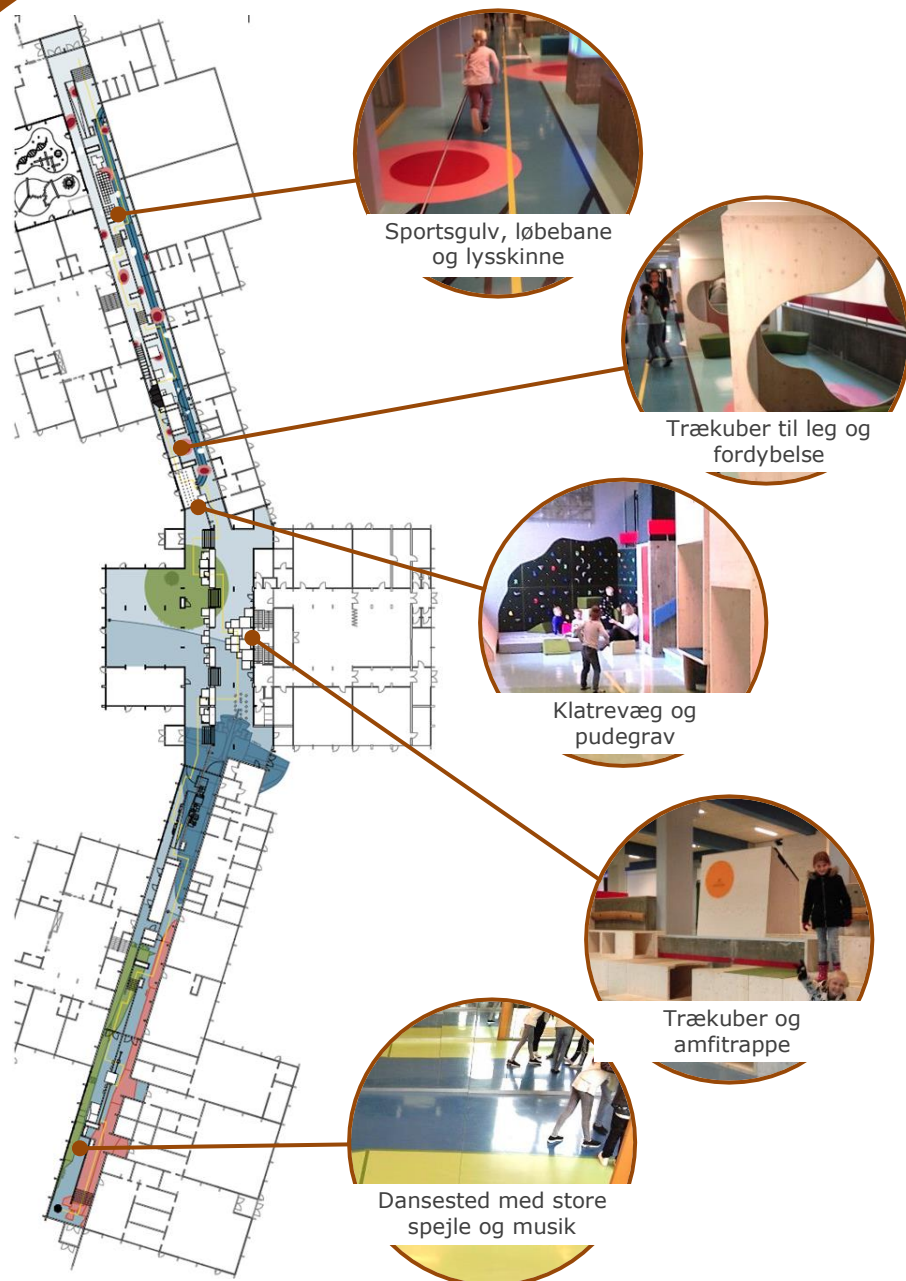
"Før var det en transportflade, hvor nu, der er det jo et legeområde." (lærer)

Langs gangen er der skabt bevægelseszoner, der inviterer til forskellige former for aktivitet. Store spejle og højttalere inviterer især de ældre elever op til dans. Bløde pudegrave og udfordrende klatrevægge inviterer elever fra indskoling og mellemtrin til at træne deres klatreevner. I midten af gangforløbet inviterer store trækuber til fangeleg, gemmeleg og fordybelse.

Behov for nyt liv og karakter

En gang af beton, som den forhenværende på Arresø Skole, er næsten umulig at slide op. Men beton indbyder hverken til leg, bevægelse eller vedligeholdelse. Tanken bag Skole+ projektet var derfor at gøre gangen mere inspirerende, levende og indbydende for både elever, personale og fritidsbrugere. Projektet er formet i et samarbejde mellem Halsnæs kommune, Arresø Skole og lokale idrætsforeninger med inddragelse af elever, lærer og øvrige brugere.

Figur 3: Skole+ projektet på Arresø Skole

DET ER LYKKEDES

På Arresø Skole er det lykkedes at omdanne en transportkorridor med hårde betonoverflader til et aktivt og levende bevægelsesrum. Projektet har skabt mere og nye former for bevægelse blandt elever og fritidsbrugere på skolen.

PRIMÆRE BRUGERE

Det er primært skoleeleverne på mellemtrinnet og indskolingen, der bruger de nye faciliteter. Dansestedet bruges dog også af elever fra udskolingen. Enkelte lærere er begyndt at inddrage de nye faciliteter i undervisningen, ligesom de undersøger, hvordan det nye kan give værdi for skolens inklusionselever.

UDFORDRINGER & POTENTIALER

Projektet har været ramt af forsinkelser i byggeprocessen. Der mangler stadig enkelte justeringer før projektet står helt færdigt. Nogen af installationerne skal udskiftes, da de ikke kan holde til den intense brug. Skolen ser et stort potentiale for at udnytte gangen endnu mere i læringsøjemed og arbejder på at sikre, at det nye ikke kun bliver et legeområde.

MOSEDESKOLEN

By: Greve, Greve Kommune
Hovedgreb: Transparent arkitektur, aktivitetszoner i to niveauer og store aktivitetsnet.
Indviet: April, 2017, men først taget i brug i januar, 2018
Oprindeligt budget: 10 mio.
Skole+ støtte: 5 mio.
Elevantal: Ca. 740
Rådgivere: Kjaer & Richter, Jørgen Nielsen, Strunge Jensen

Fra lukket skole til inviterende aktivitetszoner

Skole+ projektet på Mosedeskolen i Greve er kendetegnet ved en række markante arkitektoniske greb, der har åbnet skolen op og bundet den sammen på nye måder. Projektet har omdannet skolens fest- og idrætssale, der tidligere var visuelt adskilt fra resten af skolen, til åbne, let tilgængelige aktivitetszoner. Den nye aktivitetstrappe i skolens forsænkede festsal giver frit udsyn over salen, og nye glaspartier gør det muligt at overvære salen aktiviteter fra gangpartierne i stueplan. En af skolens idrætssale er blevet opdelt i to plan af tre store, svævende aktivitetsnet, der har skabt rum for både vild og stille leg og bevægelse.

I opholdsområderne mellem salene er der skabt to højintensive aktivitetszoner, såkaldte 'Mosehuller'. I mosehullerne binder klatrereb, rutsjebaner, klatrevægge, polstrede trapper, brandmandsstænger og faldunderlag skolens to plan sammen til et. Mosehullerne bruges til spontan leg og højintensiv bevægelse og har skabt to naturlige samlingssteder midt i skolen. I skolens kælder er de gamle omklædningsrum blevet renoverede og udvidede og der er etableret en spejlsal til bevægelsesaktiviteter som fx yoga og dans.

Ønsket om en mere sammenhængende skole

Det var blandt andet ønsket om at skabe en mere åben og sammenhængende skole med bedre muligheder for samvær og bevægelse, der var afsat for projektet på Mosedeskolen.

"Det er ved at blive én skole" (Viceskoleleder)

Projektet har gjort bygningen mere transparent og skabt nye forbindelseslinjer på skolen, både fysisk og socialt. De nye faciliteter har skabt mere interaktion på tværs af klasser og årgange og skabt mere aktivitet, både af de vilde og mere stille former.

Figur 4: Skole+ projektet på Mosedeskolen

DET ER LYKKEDES

Mosedeskolen er lykkedes med at omdanne skolens idrætssale og omkringliggende områder til aktive, let tilgængelige aktivitetszoner. Det har skabt mere bevægelse, leg og socialt samvær på skolen. Forandringerne har åbnet skolen op og har bidraget til at samle skolen fysisk og socialt i kraft af øget transparens og øget interaktion eleverne imellem. Elever fortæller, at lysten til at gå i skole er øget.

PRIMÆRE BRUGERE

Faciliteterne er åbne for hele skolen, men de primære brugere er elever fra indskoling og mellemtrin. De store net i idrætssalen er især populært blandt indskolingseleverne, mens mellemtrinnet mest bruger mosehullerne. SFO'en, fritidshjemmet og klubben bruger faciliteterne efter skoletid, mens lokale foreninger i begrænset omfang bruger dem senere på dagen.

UDFORDRINGER & POTENTIALER

Projektet har oplevet forsinkelser og budgetoverskridelser. Det har skabt frustrationer blandt lærer og elever. Enkelte dele afventer stadig færdiggørelse, og det skaber yderligere frustration. Sikkerhedsmæssige udfordringer har nødvendiggjort løbende justeringer i projektet. Skolen er bevidst at om faciliteternes faglige potentiale ikke indfrir sig selv, og der er nedsat en arbejdsgruppe til at udvikle på området.

STOKKEBÆKSKOLEN

By: Hesselager, Svendborg Kommune
Hovedgreb: Om- og tilbygget bevægelsessal med klatrelandskab, netopdeling, fitnessrum, stillerum og udendørs bevægelsesrum
Indviet: Februar 2017
Oprindeligt budget: 6 mio. kr.
Skole+ støtte: 3 mio. kr.
Elevantal: 115 (0. til 6. klasse)
Rådgivere: Nøhr & Sigsgaard Arkitektfirma

Fra gymnastiksal til multifunktionel bevægelsessal

Skole+ projektet på Stokkebækskolen er kendetegnet ved at være en kombineret om- og sammenbygning. Skolens gamle gymnastiksal er blevet ombygget til en moderne bevægelsessal, der kan rumme flere aktiviteter på samme tid.

For enden af salen er der opført et 4½ meter højt klatrelandskab med ribber, svingtove, klatrevæg og springgrav. En sidetrappe giver adgang til den øverste del af klatrelandskabet. Salen kan opdeles med store net, der gør det muligt at gennemføre forskellige aktiviteter på samme tid.

Ombygningen har skabt plads til Hesselager Fitnesshus på skolen, hvor medlemmerne har adgang til fitnessrummet fra tidlig morgen til sen aften samt mulighed for at bruge salen, når skolen ikke bruger den. Mellem salen og Fitnesshuset er der etableret et 'stillerum', der med store spejle og lydisolerende vægtæpper egner sig til bløde bevægelsesformer som yoga og dans. Imellem salen, fitnessrummet og resten af skolen er der etableret et uderum med blød gummibelægning.

*"Jo mere fællesskab og aktivitet vi kan præstere, jo mere attraktive forventer vi at blive for tilflyttere og os, der bor her."
(projektleder)*

Store glaspartier i vægge og døre synliggør de aktiviteter, der finder sted i bevægelsessalen og fitnessrummet. Transparensen gør det lettere at orientere sig i de aktiviteter, der finder sted og inviterer til deltagelse.

Foreningslivet som drivkraft

Foreningslivet har spillet en afgørende rolle for projektet. Foreningerne manglede kvadratmeter til de mange træningshold, og skolen havde brug for ekstra idrætsfaciliteter, da alle klasser i Svendborg kommune har 6 idrætslektioner om ugen. Lokalsamfundet har selv rejst én million kroner til projektet. Det stærke lokale engagement betyder, at mange borgere har været inddraget i processen, og at ejerskabet til det færdige resultat er stort.

Figur 5: Skole+ projektet på Stokkebæksskolen

DET ER LYKKEDES

Den nye bevælgessal har givet elever og foreninger flere kvadratmeter at bevæge sig på og skabt nye forbindelser på skolen, og bruges i stor stil. Klatrelandskabet er populært, og bruges af alle klassetrin på skolen til leg og bevægelse. Fitnesshusets placering på skolen har med succes åbnet skolen for en ny brugergruppe.

PRIMÆRE BRUGERE

Indskolings- og mellemtrinselever bruger de nye faciliteter i idrætsundervisningen, i SFO'en og i klubben. Skolens funktion som et aktivt mødested på tværs af generationer er blevet styrket, fordi medlemmer af de lokale idrætsforeninger og Fitnesshuset i høj grad bruger de nye faciliteter i og uden for skoletiden.

UDFORDRINGER & POTENTIALER

Brugen af de nye faciliteter begrænses af, at elever endnu kun må bruge dem under opsyn af lærere. Der er potentiale for mere aktivitet og bevægelse i frikvarteret og uden for skoletiden, hvis der etableres en mere fri adgang til de nye faciliteter.

HAARBY SKOLE

By: Haarby, Assens Kommune

Hovedgreb: Ny bevægelseszone mellem skole og hal med, nyt indgangsparti til skolen med pudegrav, svingtov og gynger og klatrenet samt klatrehuler og sidde-nicher i hallen.

Indviet: August, 2017

Oprindeligt budget: 10 mio.

Skole+ støtte: 5 mio.

Elevantal: ca. 370

Rådgivere: Skala arkitekter

Fra bagside til aktiv hovedindgang

Skole+ projektet på Haarby Skole er kendetegnet ved at have skabt nye aktivitetsmuligheder både på skolen, i Haarby-Hallerne, der er nabo til skolen, og på udendørsarealet mellem skole og hal. Alle elementer fremstår i en klar rød farve, der binder projektets forskellige dele sammen.

Med projektet har skolen fået en ny hovedindgang med store vinduespartier og en stor pudegrav med svingtøve og klatregreb. I forlængelse af indgangspartiet er der etableret et lyst, åbent fællesrum, hvor aktiviteter som gynger, reb, klatretårn og sofahjørner giver mulighed for bevægelse, gruppearbejde og afslapning.

Udvendigt er der på indgangspartiets skrå tagflade opført en bred amfiteatertrappe med siddepladser og klatrenet. Fra skolens indgangsparti fører en bred sti belagt med rødt faldunderlag op mod hallen, og her findes bl.a. små trampoliner og en rutsjebakke.

I hallens indgangsparti er der etableret nye undervisnings- og mødelokaler, og ovenpå dem er der bygget en stor klatrehule. I hallens gange er indbygget bløde sidde-nicher i væggene.

"Jeg tror dét, at de får mere inspirerende omgivelser at bevæge sig rundt i, vil give dem en form for glæde i hverdagen og en øget stolthed over skolen" (projektleder)

Et nyt bevægelsesbyrum mellem skolen og hallen

Skole+ projektet på Haarby Skole udsprang af et fælles ønske fra skolen og hallen om at skabe et nyt byrum for leg og bevægelse. Den tætte relation mellem Haarby Skole og Haarby-hallerne dannede afsæt for et samlet projekt, og for at skabe en tydelig forbindelse mellem skole og hal med bevægelse som fællesnævner.

Figur 6: Skole+ projektet på Haarby Skole

DET ER LYKKEDES

Der er skabt nye rum for aktivitet, leg og bevægelse for Haarby Skoles elever på tværs af årgange. Med pudegraven er der skabt et rum for intensiv leg og bevægelse, der genererer nye relationer mellem eleverne. Der er skabt en klar forbindelse mellem skole og hal, hvor enkle elementer som trampoliner og rutsjebakke inviterer forbigående til ophold og leg.

PRIMÆRE BRUGERE

De nye faciliteter bruges af elever på alle klassetrin, men i særlig grad af eleverne fra mellemtrinnet. De nye faciliteter i og uden for hallen bruges primært af skolens elever og af de mange børn og unge, der går til fritidsaktiviteter i hallen.

UDFORDRINGER & POTENTIALER

De nye faciliteter giver mulighed for at integrere mere bevægelse i undervisningen. Flere påpeger dog, at det kræver ressourcer og planlægning fra lærernes side, at få det ført det nye ud i livet. Eleverne i udskolingen mærker det øgede aktivitetsniveau i form af øget larm og støj på skolen, og efterlyser flere stille zoner.

VIRRING SKOLE

Placering: Virring, Skanderborg Kommune

Hovedgreb: Etablering af nyt indgangsparti med rutsjebane, faldmadras, net-opdelte aktivitetszoner, bordtennis, løbebaner og fitnessrum

Indviet: November, 2016

Oprindeligt budget: ca. 3,7 mio.

Skole+ støtte: 1,63 mio.

Elevantal: 420

Rådgivere: Transform

Fra trist indgangsparti til levende mødested

Skole+ projektet på Virring Skole er kendetegnet ved at være koncentreret ét enkelt sted på skolen – i indgangspartiet. Når man ankommer til skolen træder man ind i et lyst, højloftet rum med gode aktivitetsmuligheder for børn og voksne.

Det nye indgangsparti, der giver adgang til skole og hal, er blevet et populært opholdssted. Rummet er åbent for alle fra tidlig morgen til sen aften. Tagets skæve vinkler og de store vinduespartier giver et lyst og moderne udtryk, som eleverne sætter pris på. Indgangspartiet rummer en blanding af aktive zoner og stille zoner, hvor madrasser og siddepladser inviterer til ophold og hygge. Aktivitetsmulighederne indbefatter blandt andet rutsjebane, bordtennisbord, faldmadras, net-opdelte bevægelseszoner til boldspil samt et fitnessrum for voksne på 1. sal.

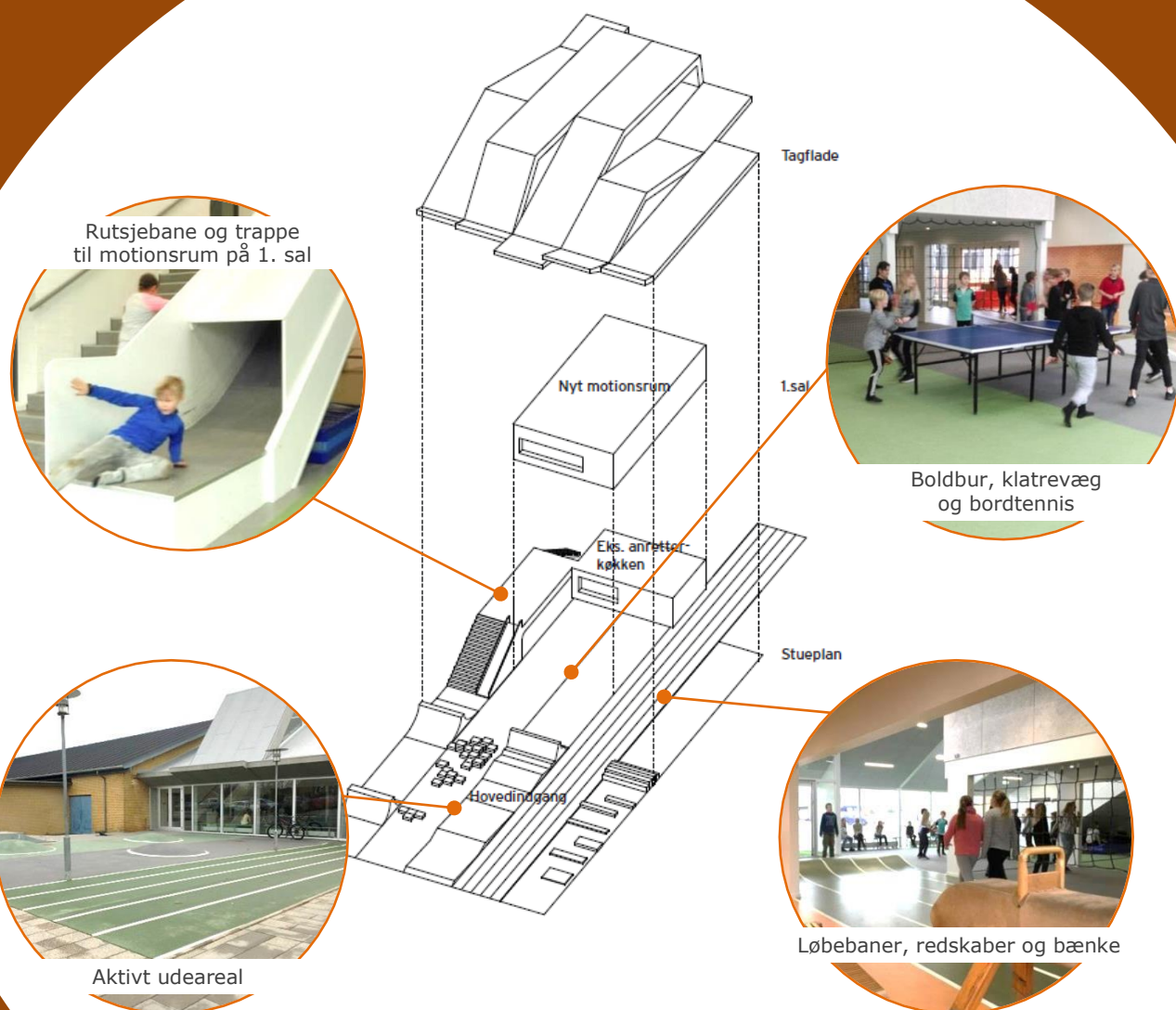
Indgangspartiet bruges flittigt af børnene før, under og efter skoletiden. I fritiden bruger de større børn rummet som et opholdssted, mens de voksne bruger det før og efter træning i hallen eller fitnessrummet.

"[Vi har fået] et rum med rigtigt mange muligheder for bevægelse. Både i et undervisnings- og læringsperspektiv, men også i et motions- og underholdningsperspektiv. Og så får vi et "velkomme til skolen", der er helt anderledes" (medarbejder)

Aktivering af elevernes ventetid

Projektet på Virring Skole udsprang af et ønske om at gøre ventetiden for de mange af skolens elever, der kører med bus til og fra skole, mere aktiv. Samtidigt ønskede skolen at skabe et inspirerende ankomstareal, et aktivt mødested for lokalsamfundet og en bedre forbindelse mellem skole, hal og det foreningsdrevne fitnessrum. Det færdige resultatet har indfriet mange af disse ønsker og har samtidigt skabt en ramme, der understøtter nye sociale relationer mellem elever og mellem de forskellige grupper af fritidsbrugere.

Figur 7: Skole+ projektet på Virring Skole

DET ER LYKKEDES

Ventetiden og frikvartererne er blevet mere aktive på Virring Skole. Det nye indgangsparti giver gode muligheder for bevægelse og for ophold og hygge for børn og voksne. Rammerne tager højde for den social dimension, hvilket gør rummet til et populært, lokalt mødested.

PRIMÆRE BRUGERE

Elever i indskolingen og mellemtrinnet er de mest aktive brugere af indgangspartiet i frikvartererne. Indgangspartiet bruges også af voksne, der træner i det nye fitnessrum og af deltagerne i hallens idrætsaktiviteter.

UDFORDRINGER & POTENTIALER

De nye faciliteter bruges endnu kun i begrænset omfang i undervisningen. Desuden blev en del af det planlagte inventar skåret fra af budgetmæssige hensyn. Det drejede sig bl.a. om siddemøbler, der kunne have løftet rummet kvalitet som socialt mødested.

**Indskolingsgang
Søndervangskolen**

4. Mere og nye former for bevægelse og aktivitet

Alle seks skoler oplever at bevægelsen er rykket ind i skolerummet på nye måder. Eleverne løber pludseligt på gangene og klatrer på væggene. Indretningen og materialerne inviterer til leg og bevægelse, og de voksne, der tidligere forbød løb og larm på gangene, opfordrer nu eleverne til det. Projekterne har på forskellige måder skabt nye rammer for bevægelse og aktivitet på skolerne. De nye faciliteter bruges i vid udstrækning i pauser, frikvarter og før og efter skole, særligt af eleverne i indskoling og på mellemtrinnet.

I dette afsnit beskrives, hvad projekterne har betydet for bevægelses- og aktivitetsniveauet på skolerne i og uden for skoletiden. Afsnittet stiller skarpt på de forhold, der i særlig grad har betydning for hvordan og i hvilket omfang de bruges.

BEVÆGELSEN ER RYKKET IND PÅ SKOLERNE

De nye faciliteter har udvidet bevægelsesmulighederne på skolerne. Hvor bevægelsen traditionelt har hørt til udendørs og ofte været centreret om boldspil og andre konkurrenceprægede aktiviteter, har den nu indtaget gangarealer, fællesrum og ankomstarealer på skolerne. Når frikvarteret begynder, kan man straks høre det. Der er aktivitet på gangene, hvor der leges med svingtove, sjippes, slås vejrmøller og slappes af i hængekøjerne.

*”Vi får mere motion. Ja ... løber, vinkegemme, laver noget med klassen”
(pige, 6. klasse)*

Interview og observationer vidner om, at eleverne i stor stil har taget de nye aktiviteter til sig og bruger dem aktivt i frikvarterer og pauser. Eleverne fortæller, at de nye faciliteter har gjort skolen til et sjovere rum at befinde sig i, og personalet oplever, at eleverne nu er mere aktive.

Bevægelsesmulighederne på skolerne er flyttet indenfor, blevet udvidede, varierede og mere tilgængelige i løbet af skoledagen. Det betyder, at eleverne hurtigt kan tilgå aktiviteterne, og dermed også få glæde af dem i de helt korte pauser i løbet af skoledagen. Eleverne kan nå at få pulsen selv i en kort 5 minutters pause i undervisningen, fordi de ikke først skal have sko og overtøj på, og fordi

mange af de nye bevægelsesfaciliteter ikke kræver, at der først deles hold, etableres spilleregler eller igangsættes en leg før aktiviteten begynder.

”Før sad mange i frikvartererne med telefon og computer, nu er de ude at røre sig. Og der er flere der er med i det, fordi det er så sjovt. De har opdaget, at det er skide sjovt. Før var det meget fodbold i frikvartererne” (lærer)

Generelt set bruges faciliteterne meget i løbet af skoledagen, især af elever i indskolingen og op mellemtrinnet. Lærere og pædagoger oplever også, at de nye, varierede faciliteter har betydet, at flere og andre end de elever, der normalt er fysisk aktive, tager del i bevægelsen. Se kapitel 46 side 38 for mere herom.

Elevernes brug af de nye faciliteter på forskellige klassetrin

Der er forskel på, hvordan og i hvilken grad eleverne tilegner sig de nye bevægelsesmuligheder. Bevægelsesformerne varierer alt afhængigt af alderstrin, køn og aktivitetsmæssige præferencer.

Generelt engagerer indskolings- og de yngre mellemtrins-elever sig umiddelbart og udforskende i de nye muligheder. De forskellige faciliteter udforskes, afprøves og bruges både til stille lege og intensive bevægelsesaktiviteter. Ofte bliver eleverne ganske opslugt i bevægelserne og gentager dem igen og igen. Det gælder fx brug af rutsjebaner, udfordrende klatreruter eller svingtøve.

”Drengene, de kommer i gang! Nogle af dem klatrer op selvom de ikke rigtig kan. Det er ikke rigtig ligesom konkurrence, man kan sagtens stå og øve sig. Nogle anden klasser turde ikke at rutsje, men nu suser de op og ned af trapperne for at rutsje” (pædagog)’

”Jeg kan godt lide at man kan slås for sjov” (dreng, 5. klasse)

De ældre mellemtrins- og udskolings-elever forholder sig ofte lidt mere reserveret til de nye muligheder. De ældste elever bruger de nye faciliteter som en ramme om sociale aktiviteter. Her træder den intense fysiske bevægelse i baggrunden til fordel for afslapning og kropslig kontakt. Det sker for eksempel når en gruppe 8. klasses piger ligger og vipper i de udspændte net på gangen. Eller når en gruppe 7. klasses elever ligger tæt sammenfiltret på den bløde faldmadræs i klatregraven og snakker om de seneste opdateringer på sociale medier.

Når de ældre elever bevæger sig mere intensivt, bruger de især de faciliteter, der er programmeret til bestemte bevægelsesformer, og gerne de der ligger lidt af sides. Det drejer sig fx dansesale med musik og spejle, net-afskærmede boldbaner eller boksæsker, der lige kan få et par slag i forbifarten.

Faciliteter der rummer mulighed for forskellige grader af bevægelsesintensitet og forskellige aktiviteter (eksempelvis både boldspil, fangeleg og klatring) og også rummer bløde zoner og stille hjørner lykkedes generelt godt med at aktivere flere forskellige elevgrupper.

Tilgængelighed og spilleregler

Et forhold, der naturligt nok har stor betydning for hvornår og i hvilken grad de nye faciliteter bruges er spillereglerne for, hvem der må bruge det nye, og hvornår.

Det varierer, hvor fri adgang elever og andre brugergrupper har til de nye faciliteter på de seks skoler. På nogle af skolerne er der fri adgang til de nye faciliteter for alle elever i løbet af skoledagen; på andre skoler er de nye faciliteter forbeholdt bestemte alderstrin og foreninger; og på enkelte skoler kan alle komme ind og bruge faciliteterne efter skoletid.

På Stokkebækskolen bruges den nye bevægelsessal i stor udstrækning i idrætsundervisningen og af klub og SFO om eftermiddagen. Af sikkerhedshensyn må eleverne ikke bruge den nye bevægelsessal eller klatrelandskabet uden opsyn. De har derfor ikke fri adgang til den i frikvarterer, SFO, klub eller uden for skoletid med mindre, der er en voksen tilstede.

“[Fri brug i frikvarterne] giver vi ikke los for endnu, så hvis vi skal bruge det i frikvarter, så skal det være under tilsyn” (skoleleder, Stokkebækskolen)

På Virring Skole har alle elever fri adgang til aktiviteterne i det nye indgangsparti i frikvarterer og før og efter skoletid, hvilket mange elever benytter sig af.

“Mange bliver efter skole, nogle spiller bordtennis, andre render rundt” (elev, 5. klasse, Virring Skole)

På Søndervangsskolen ligger hovedparten af de nye faciliteter i indskolingsafdelingen, hvor elever fra mellemtrin og udskoling ikke har adgang. Der er lavet regler for, på hvilke ugedage de forskellige klasser i indskoling må bruge de nye aktiviteter i frikvarterne.

På Haarby Skole er hovedparten af de nye faciliteter tilgængelige på tværs af klassetrin. Eleverne oplever, at det har bundet skolen mere sammen, at store og små elever kan tumle sammen i de nye pudegrav. Efter skoletid kan eleverne bruge de dele af projektet, der ligger udendørs og i hallen.

På Arresø Skole ligger de nye faciliteter i tilknytning til skolens centrale fordelingsgang og er tilgængelig for alle skolens elever. Gangen bruges nu – i modsætning til tidligere – i frikvarterer, og skolen har derfor sat gangvagter ind, der holder øje med aktiviteterne i frikvarterne.

På Mosedeskolen har alle skolens elever adgang til de nye faciliteter. For at undgå, at for mange elever bruger det nye på samme tid, er der lavet regler for, hvornår eleverne må bruge det nye. Elever fra indskoling, mellemtrin og udskoling har adgang til mosehullerne i hvert deres frikvarter i løbet af dagen, mens de mere eller mindre frit kan bruge dem i pauser, SFO og klub. Der er ved alle de nye faciliteter krav om opsyn af lærere.

Der ligger lokale hensyn bag de forskellige spilleregler skolerne har fastsat. Generelt højner det aktivitetsniveauet, at eleverne har så let og fri adgang til de nye faciliteter som muligt.

Potentiale for mere forenings- og fritidsbrug

Den tidlige inddragelse af foreningslivet i projekternes opstartsfasen har ført til, at der er kommet nye ideer på bordet, og at projekterne har indarbejdet mange elementer, der passer til foreningernes behov. Men i hvilken grad, forenings- og fritidsbrugere anvender de nye faciliteter, varierer betragteligt fra projekt til projekt. De organiserede idræts- og foreningsaktiviteter har været en helt central del af nogle projekter, mens de har været mere perifære i andre projekter.

På Stokkebækskolen har de lokale foreninger med den nye bevægelsessal fået flere kvadratmeter til rådighed til deres holdaktiviteter. På Virring Skole og Stokkebækskolen har projekterne skabt plads til de lokale fitnessforeninger på skolerne og dermed inviteret en ny brugergruppe ind. Det har medvirket til stigninger i foreningernes medlemstal. På Haarby Skole har projektet tilført hallens ankomstareal nye kvaliteter til glæde for hallens brugere. På Arresø Skole, Mosedeskolen og Søndervangsskolen har Skole+ projekterne primært skabt mere inviterende ankomst- og venteområder, for de fritidsbrugere, der i forvejen brugte skolernes haller og idrætssale. På Mosedeskolen har foreningerne endvidere fået fort deres omklædningsfaciliteter.

Kun én af skolerne har givet fri adgang til de nye faciliteter. Alle er velkomne i Virring Skoles nye indgangsparti, der er blevet et aktivt mødested i lokalområdet. Det skaber stor lokal værdi.

”I hele vinterhalvåret så er der jo ikke andre steder [at gå hen]. Der er jo grupper, der ikke går til noget, og hvis man ikke mødes hjemme, så kan man [nu] mødes om noget andet her” (skoleleder, Virring Skole)

Jo mere tilgængelige de nye faciliteter er, jo mere bruges de, og jo større potentiale har de for at blive et lokalt samlingssted. Men at give fri adgang til skolernes faciliteter rejser en række spørgsmål vedrørende sikkerhed, ansvar, tillid og aflåsning. Af den grund er adgangen til de nye faciliteter på de fleste skoler – i hvert fald for øjeblikket – begrænset til de foreninger, der i forvejen brugte skolerne. Det er således begrænset, hvor mange nye fritidsbrugere, der indtil videre har fået gavn af de nye faciliteter.

EKSEMPLER PÅ GODE GREB, DER SKABER BEVÆGELSE

Når erfaringer fra de seks projekter sammenholdes er der en række elementer, greb og løsninger, der træder som særligt gode eksempler på, hvordan der kan skabes mere og flere former for aktivitet og bevægelse på skolerne.

1+1=3

1. Aktivitet skaber mere aktivitet

Evalueringen viser, at det giver mening, at bygge videre på og understøtte de aktiviteter og brugergrupper, der i forvejen findes og har deres gang på skolen. Det er lettere at skabe aktivitet og bevægelse, de steder, hvor der i forvejen er noget at komme efter, frem for at starte fra nul. Derfor er det også meningsfuldt at koncentrere og samle aktiviteterne i bestemte områder af skolen frem for at brede dem ud over større områder. Når børnene kan lege i klatrelandskabet, mens forældrene træner i fitnessrummet, eller når far og datter kan spille bordtennis, mens de venter på at lillebrors håndboldhold bliver færdigt, så opstår der synergi og møder på tværs.

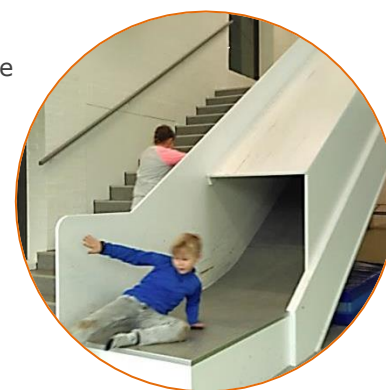

Det er helt fantastisk. Det er virkelig godt. Indbydende, lyst. Min mand og jeg træner sammen, og så leger pigerne her. Jeg har kun godt at sige. Vi bruger det også i weekender. Der er fuldt gang i den der" (forælder)

Jo flere aktiviteter, der i forvejen har til huse på skolen, jo lettere er det, at skabe liv og aktivitet uden for skoletiden. At etablere nye aktiviteter på skoler, der tidligere udelukkende har fungeret som skole, kræver organisatoriske ændringer og tager tid. Nye, multifunktionelle rum på skolerne giver ikke i sig selv øget aktivitet, men forudsætter, at nogle foreninger eller individer går forrest og skaber aktivitet.

2. Cirkulære ruter ansporer til fortsat og intensiv bevægelse

Observationer viser, at det understøtter intensiv bevægelse, når de nye faciliteter rummer små cirkulære bevægelsesforløb. Det kan fx dreje sig om at løbe op ad en trappe og rutsje hurtigt ned ad en rutsjebane og starte forfra. Eller om at klatre på tværs af klatrelandskabet, springe ned i faldgraven og klatre op i den anden side og starte forfra. Det kan også dreje sig om at tage tilløb, svinge sig i tovet, falde ned på madrassen og starte forfra. Eller om at kravle op ad stigen, henover nettet i loftet og glide ned ad brandmandstangen og starte forfra.

"Det er en evighedsmaskine, de kravler op og så ned ad trapperne [og op igen]" (lærer)

Eleverne engagerer sig med stor begejstring – og med høj puls til følge – i sådanne cirkulære udfordringer.

3. Udfordrende og farlige aktiviteter motiverer mange

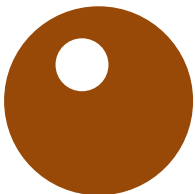
Mange elever motiveres af faciliteter, der udfordrer deres fysiske og mentale formåen. Der, hvor de skal bruge nye sider af dem selv og udfordre deres mod, balanceevne, styrke eller udholdenhed på nye måder. De høje klatrevægge, de hurtige rutsjebaner, de gynger og reb med størst svinghøjde hører til de mest populære elementer. Eleverne bruger hellere de klatregreb, der fører højt op, end de klatregreb, der er monteret horisontalt på væggen i lav højde over gulvet.

"Man kunne ikke hoppe ned fra 4½ meter [før]. Det gør ikke ondt. Men man er rigtigt bange for det" (dreng, 2. klasse)

De 'farlige' aktiviteter inviterer til bevægelse, der udfordrer eleverne og lader dem tilegne og gradvist mestre nye kropslige færdigheder. Samtidigt begejstrer det og skaber ny bevægelse, når de fysiske rammer pludseligt inviterer til adfærd, der før var forbudt, som fx at løbe, larme og tumle inde på skolen. Det bevirker at de 'uroelige' elever føler at, der er plads til dem, og de 'forsigtige' elever får prøvet kræfter med nye udfordringer.

Erfaringerne viser også, at børnene skal klædes på til at bruge de nye og lidt farlige aktivitetsmuligheder på en måde, hvor de tager hensyn til og passer på sig selv og i hinanden. Flere af skolerne oplevede kort efter indvielsen af de nye faciliteter, en midlertidig stigning i antallet af skader og uheld på skolen. Det er derfor vigtigt at elever og personale klædes på til at tilegne sig de nye muligheder på en forsvarlig måde.

4. Enkle greb med god effekt

Selvom de seks projekter alle rummer store bygningsmæssige indgreb, viser de også, at man med de rette greb, kan komme langt med enkle midler. Rigtigt placeret kan små elementer, som fx boksebolde, trækuber, bordtennisborde, spejle, bløde madrasser og tumlezone øge bevægelsesmulighederne og aktiviteten på skolen. På samme måde kan nye gulvbelægninger, bedre lysindfald, nye farver på væggene og nye adfærdsmæssige spille-regler have betydning for oplevelsen af skolerummet og bevægelsesniveauet på skolerne.

"Bokseboldene bruger vi meget, faktisk. Det er godt, at der lige er noget man kan lave på gangene" (dreng, 7. klasse)

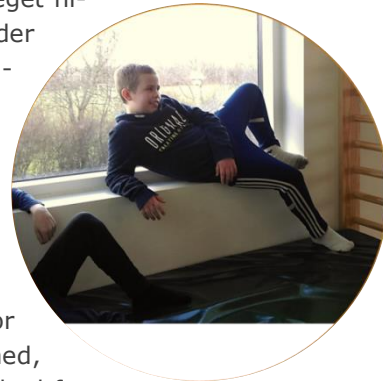

5. Opholdssteder og varierede sociale scener understøtter aktivitet

Evalueringen viser, at indretning, der fremmer ophold og samvær i, omkring og ved siden af de nye faciliteter understøtter bevægelse og aktivitet. Hyggelige opholdssteder og bløde zoner tiltrækker flere og andre brugere, fordi det giver mulighed for at træde ind og deltage i aktiviteterne gradvist og på ens eget niveau. Flere elever fortæller, at det er godt at kunne kigge på, de andre der bevæger sig, og at det også kan være rart at blive set. Af den grund skaber siddepladser og opholdssteder tæt på aktiviteterne liv og samvær.

"Især de her rum, de har fået lavet herinde [i hallen]. Ungerne elsker dem. De hænger bare ud derinde med deres telefon, fødderne opad og somme tider kan der godt være otte mennesker derinde." (halinspektør)

Observationer viser, at de rolige hjørner og bløde opholdssteder, hvor eleverne kan være tæt på og have overblik over aktiviteterne samtidigt med, at de er trukket lidt tilbage fra aktiviteterne er populære. De giver mulighed for at tage et pusterum i skoledagen. Her hænger eleverne ud, hygger med venner og betragter aktiviteterne ind de selv tager del i dem.

6. Fleksibel rumopdeling og transparens udvider aktiviteten

Fleksible løsninger, der gør det muligt at opdele og indrette rummene til forskellige aktiviteter udvider aktivitetsmulighederne. Det giver mulighed for at udføre flere parallelle aktiviteter i samme rum. Det giver bedre mulighed for at differentiere aktiviteterne så alle kommer med.

"Jeg kan bedre lide den her [sal] end den gamle, for der er mere plads. Man kan være flere, vi kunne ikke lave flere lege [før]. [Nu] kan man lege tre ting" (dreng, 4. klasse)

Flere påpeger, at net er en effektiv, fleksibel og billig måde at adskille aktiviteter og højne funktionsudnyttelsen på. Fleksibel ruminddeling, hvor det er muligt at udskifte elementer, gør det muligt at tilpasse rummet til nye behov – fx i undervisningssammenhæng.

Transparens synliggør aktiviteterne og inspirerer til øget bevægelse. Net, glaspartier og andre transparente flader åbner skolernes arkitektur og synliggør aktiviteter og brugere, hvilket opleves som inspirerende og inviterende.

"Man kan hele tiden se, om der foregår noget inde i salen. Og jeg er sikker på, det indbyder til mere bevægelse [...] . Det er da inspirerende som lærer, [...]. Hvis jeg ser en god leg, bliver jeg da nysgerrig og kan sige: 'hvad var det for en god leg?'. Det havde jeg ikke mulighed for før." (lærer)

*Indgangsparti
Virring skole*

5. Selve løftet giver værdi

Skole+ projekterne har tilføjet de seks skoler et markant bygningsmæssige løft. Evalueringen viser, at oplevelsen af løftet i sig selv har stor værdi. Elever, medarbejdere og forældre oplever, at hverdagen og trivselen på skolen prioriteres, at skolerne fremtidssikres, og at projekterne har gjort skolerne mere indbydende og inspirerende. På samtlige skoler er der en stor, positiv opmærksomhed omkring det nye. Eleverer og medarbejdere omtaler de nye faciliteter med stolthed og begejstring, og de oplever, at de æstetiske indgreb i skolerummet – med nye farver, lysindfald og overflader – skaber øget skole- og arbejdsglæde.

En tiltrængt renovering med merværdi

Udover behovet for at skabe bedre bevægelsesfaciliteter, tager de seks Skole+ projekter afsæt i forskellige former for renoveringsbehov. Flere af projekterne udspringer af et ønske om at løfte utidssvarende gang- og ankomstarealer på skolerne.

”Det lå øde hen [før], meget lavloftet. Det var utroligt trist at træde ind i. Man blev frustreret. Et dødt, tomt område, hvor der ikke var noget som helst.” (skolebestyrelsesformand)

”Skolen har et noget deprimerende fysisk udtryk. En tung 70’er skole, du ved, beton og ikke særligt gode lysforhold. Det fysiske udtryk var ikke særlig imødekommende.” (projektleder)

I supplement til at skabe nye rammer for bevægelse, renovere utidssvarende bygningsdele og give bedre funktionsudnyttelse har projekterne tilført skolerne noget ekstra i form af et visuelt og æstetiske løft. Dette løft har stor værdi fordi det i sig selv påvirker de forskellige brugergrupperes oplevelse af at ankomme til og opholde sig på skolen. Skolerne er blevet moderniserede og fornyede – og det værdsættes i høj grad af både børn og voksne.

”Det er nyt og spændende – ikke som resten af skolen, der er gammel og slidt.” (pige, 6. klasse)

”Træet er varmt og gulvet er blødt at gå på. Jeg synes det er inspirerende og imødekommende. Det er rart. Et godt sted at være. Glade farver. Det indbyder til aktivitet – hver dag kommer jeg ind på en arbejdsplads, der siger ’her vil vi gerne noget.’” (lærer)

Mange af projekterne har eksplicit fokuseret på at skabe en mere inspirerende ankomst til skolen. I Virring og Haarby har skolerne fået nye hovedindgange, så de nu fremstår lyse og moderne. På Arresø Skole har den centrale fordelingsgang fået en blød sportsgulvbelægning, der giver en farvestrålende velkomst til skolen. Og på Søndervangsskolen tager et farverigt klatremøbel og en grøn plantevæg imod elever og medarbejdere, når de træder ind på skolen om morgenen. Flere oplever, at det påvirker stemningen og trivslen på skolen positivt.

Jeg synes det [nye] er rigtig godt. Farverne er inspirerende. De bruger deres krop på forskellige måder. Aktiviteterne er tæt på hinanden. Der er mere liv og aktivitet nu. Det er inspirerende at komme ind til udefra." (lærer)

"Udbyttet er ligeså meget det æstetiske udtryk [...] Oplevelsen af bygningen generelt set [...] om det er en dejlig stemning at gå rundt i. Bevægelsesstien bidrager til det." (viceskoleleder)

Inde på skolerne har projekterne skabt nye lyse og moderne rum. På Stokkebækskolen giver store glaspartier i vægge og døre nyt lys i skolerummet. På Arresø Skole er der skabt mere lys på gangen ved at fjerne skillevæggene til kantinen. På Søndervangsskolen har indskolingsfløjen fået ovenlys og på Haarby Skole er der fjernet vægge for at skabe et nyt, lyst fællesrum.

Det nye, moderne udtryk på skolerne værdsættes af medarbejdere og forældre, men i høj grad også af eleverne. På tværs af årgangen sætter eleverne ord på, at Skole+ projekterne har gjort det rarere for dem at være på skolen.

"Det betyder noget, at det er er pænt." (dreng, 7. klasse)

"Man får mere lyst til at gå i skole." (pige, 6. klasse)

"Det var grimt og gammelt før. Det er blevet bedre nu, fordi det er nyt og rent." (pige, 5. klasse)

Fornyelsen påvirker adfærden

At fornyelsen har gjort skolerne rarere at være i, er en oplevelse, der går igen på tværs af projekterne. Børn og voksne oplever, at der bliver passet bedre på det nye. På den måde påvirker de nye rammer adfærden i positiv retning. Interview tyder på, at den ændrede adfærd skyldes, at de fornyede områder opleves som renere og mere hjemlige at færdes i, og at de nye materialer fordrer en anden adfærd. Fx skaber et blødt sportsgulve en anden adfærd end hårde betonfliser, hvilket opleves på Arresø Skole, hvor ganggulvet er udskiftet fra hård, grå beton til et blødt, farverigt sportsgulv.

"Det var ikke fordi gangen var slidt ned. Det kunne man ikke. Hele gangen var en stor betonklods. Det havde den effekt, at mange børn, de opfattede det som om, de var udenfor. De spyttede på gulvet og passede ikke særligt godt på det. Det indbød ikke til det." (lærer)

Fornyelsen og de nye muligheder gør skolen mere attraktiv for medarbejdere og børn og ændrer oplevelsen af at gå i skole. Elevers og læreres udsagn viser, at det betyder meget for dem, at der er rent, pænt, moderne og lyst på skolen. Det giver dem lyst til at komme i skole, glæde over at være på skolen og en stolthed over deres skole.

En fremtidssikring

Blandt elever, personale, forældre og fritidsbrugere har projekterne skabt en positiv erkendelse af, at skolen og lokalområdet prioriteres ledelsesmæssigt og politisk.

"Forældrene er glade for det, det er ikke noget gammel bras. De føler der gøres noget for deres børn." (lærer)

De oplever at skolen og kommunen har visioner og tager ansvar for at fremtids-sikre skolen og lokalsamfundet. Det skaber tillid. Samtidigt skaber det stolthed og optimisme, at store fonde finder visionerne interessante og ønsker at støtte dem. Det giver en oplevelse af, at man kan få ting til at ske lokalt. På den måde har Skole+ skabt en positiv fortælling, der i sig selv gør en forskel på skolerne og i lokalområderne.

"Det betyder en stolthed om den skole man går på blandt børn og forældre." (skoleleder)

Som hjemsted for nytænkende eksempelprojekter har de seks skoler modtaget øget opmærksomhed udefra i form af inspirationsbesøg af fagfolk og omtale i lokale og nationale medier. Evalueringen tyder på at omverdenenes interesse for Skole+ projekterne smitter positivt af på brugernes oplevelse af skolerne.

Bevægelsesgang
Arresø Skole

6. En fornyelse med inklusionspotentialer

Evalueringen viser, at fornyelsen virker inkluderende på flere planer. Projekterne har skabt rum og rammer, der tilbyder varierede bevægelses- og opholdsmuligheder og øger funktionsudnyttelsen på skolerne. Variationen lægger op til at flere inviteres med i bevægelsen. Det skaber nye kropslige muligheder og sociale scener for de forskellige typer af elever, både de vilde, de stille og de med særlige behov. På flere skoler har de ny rammer skabt mere samvær og flere aktiviteter på tværs af klasser og årgange. Fornyelsen og den øgede funktionsudnyttelse giver desuden mulighed for at invitere flere brugergrupper ind på skolerne.

Fornyelse af den institutionelle ramme

I kraft af de fysiske forandringer er der sket et brud med de vante institutionelle spilleregler. Det har skabt adfærdsmæssige ændringer flere steder på skolerne. Skolerne havde tidligere en række regler, der direkte eller indirekte hæmmede fysisk udfoldelse. Fx måtte der typisk hverken klatres på væggene, vippes på stolene eller larmes og tumles inde på skolerne. Eleverne måtte ikke løbe på gangen, men skulle gå. "Det er jo derfor, det hedder en gang", fik de at vide. Sådan er det ikke mere. Som følge af fornyelsen er forbud ophævet eller direkte vendt på hovedet, så eleverne nu opfordres til at løbe og gynge på gangen eller klatre i loftet. Tilsvarende er støj og larm nu i højere grad accepteret, fordi lyd og bevægelse, som flere lærere og pædagoger pointerer, hænger sammen.

Varierede scener med inkluderende kvaliteter

De nye faciliteter og ændringerne i den tilladte adfærd har udvidet mulighederne for kropslig udfoldelse og skabt større variation i bevægelses- og opholdsmulighederne på skolerne. Udover nye scener til intensiv bevægelse, som fx klatrevægge, pudegrave, små boldbaner, gynger og rutsjebaner, er der skabt en række nye scener til socialt samvær og individuelt ophold. Bløde madrasser under trapper og på reposer, trækuber med små, afskærmede rum, bløde sidde-nicher i væggene og hængekøjer på gangen er eksempler på nye scener, der giver eleverne mulighed for at tage ophold, trække sig lidt tilbage og tage en pause i hverdagen enten alene eller sammen med andre.

Fornyelsen har skabt alternativer til de eksisterende bevægelsesfaciliteter og skabt nye rum til ophold og samvær på skolerne. De nye faciliteter giver både mulighed for at træde frem på scenen og være i centrum, få brændt krudt af og

for at finde et roligt hjørne, hvor man kan trække sig lidt tilbage fra og tage en pause.

"Gangen har skabt et alternativ hvor de elever, der ikke gider at spille fodbold kan få bevæget sig. Der leges gemmeleg, der hoppes rundt, der er brydekampe, der skabes nye sociale fællesskaber." (lærer)

Evalueringen viser, at eleverne tager positivt imod de nye og mere varierede scener til bevægelse og ophold. Observationer og udsagn fra elever og medarbejdere indikerer, at de varierede scener har gode inkluderende egenskaber, der kommer mange forskellige typer af elever til gode.

Mange fremhæver, at fornyelsen har bragt bevægelsen *ind* på skolerne, hvilket ikke mindst kommer de elever, der har "svært ved at sidde stille", til gode. Fornyelsen har med andre ord gjort det lettere at rumme elever med stort behov for fysisk aktivitet i den institutionelle ramme.

"Det rammer meget bredt, men dér, hvor det virker mest, er mine urolige drenge – at de kan få to minutter til bare at løbe rundt. Det virker, jeg kan se det virker på dem. Men også på de stille børn, at de kan kravle ind i et hjørne og være for sig selv." (lærer)

De varierede muligheder virker positivt på *urolige drenge*, men fornyelsen inkluderer også de elever, der tidligere ikke i samme grad tog del i bevægelsen eller brugte skolernes fællesrum. Skolepersonalet oplever, at også de forsigtige og bevægelsesfremmede elever nu kommer i gang.

"De to drenge, der løber rundt, de er altså ikke 'fysiske drenge'. De leger især gemmeleg hernede. De er ikke nogen, der tænker, de har lyst til at få sved på panden." (lærer)

"De der stille piger, de er også ude og har lyst til at bevæge sig lidt. De er simpelthen med hele tiden." (skolepædagog)

Det er et gennemgående træk ved fornyelsesprojekterne, at de har skabt rammer for bevægelsesaktiviteter, som ikke er forbundet med særlige krav eller forventninger til, hvordan børnene skal agere. For hovedparten af de nye faciliteter gælder det, at fokus er på fri bevægelse og leg fremfor konkurrenceaktiviteter. De nye faciliteter sætter aktiviteten og det kropslige samvær i centrum, og mindsker dermed fokus på præstationerne. Det skaber gode betingelser for et rummeligt bevægelsesmiljø, hvor alle har mulighed for at deltage.

"Du har jo mulighed for at være med. Det stiller jo ikke nogle krav til højde og drøjde. Det stiller jo ikke fysiske krav." (lærer)

Evalueringen tyder på, at gruppen af *mindre aktive* eller *bevægelsesfremmede elever* engageres mere i bevægelsen, fordi rammerne nu inviterer til andre former for bevægelse end de traditionelle og ofte mere konkurrenceprægede aktiviteter, der tidligere dominerede frikvarterne. De nye faciliteter kan tilgås gradvist i et tempo og et omfang, der passer til den enkelte elev – adgangsbarrieren er lav.

En anden gruppe elever, som personalet påpeger har gavn af de nye faciliteter, er *elever med særlige behov*. Det kan fx gælde elever med diagnoser og elever, der har udfordringer med at indgå i de mange forskellige typer af sociale relationer skoledagen kræver. På mange af skolerne har fornyelsesprojekterne medført at store, åbne rum er blevet opdelt i mindre rum med gode muligheder for at trække sig lidt tilbage, hvilket virker positivt for de børn, der kan blive overvældet af de mange sociale krav, skolen stiller dem overfor.

"Der er mange flugt-muligheder. Det betyder meget for børn, der kan komme i krise inde i kroppen. Der er mange gemmesteder." (lærer)

Et andet eksempel på inkluderende kvaliteter er de bevægelsesmuligheder, som pude- og faldgrave giver. Her det det tilladt at lege vildt, og legene har ofte en uforpligtende karakter.

"Der er en dreng med ADHD, han er blevet meget mere inkluderet [i klassen]. Han er med i pudegraven for her kan han være med, og det er ikke noget, der forpligter [i samme grad som andre frikvartersaktiviteter]." (lærer)

I pudegraven er de sociale spilleregler anderledes og mindre bindende, end for eksempel på fodboldbanen, og det giver nye muligheder for elever med særlige behov.

Fornyelsesprojekterne har øget skolernes mulighed for at imødegå og tage højde for elevernes forskelligartede behov. Alsidige rum med mange og varierede opholds- og aktivitetsmuligheder virker inkluderende fordi det øger skolerummets evne til at tage hensyn til særlige behov.

Kropslighed kan styrke relationer og fællesskaber

Fornyelserne har gjort fysisk kontakt og udfoldelse til en større del af skoledagen. Den øgede kropslighed styrker de sociale relationer og fællesskaber på skolen på tværs af klasser og årgange.

"Her er kommet mere aktivitet, mere fællesskab, fordi man er mere sammen. Før gik vi bare hjem." (dreng, 5. klasse)

"De får den der fysiske kontakt, det gør noget. Man slår ikke, når man har 'mulret' [tumlet] med de andre i graven. Den fysiske kontakt gør noget for det sociale. Det har været med til at binde [skolen] sammen." (lærer)

Medarbejdere og elever oplever, at de nye faciliteter har skabt mere aktivitet og styrket sammenholdet på skolen. De små og store elever leger nu sammen på nye måder og hjælper hinanden med at tage de nye faciliteter i brug, og de mindre elever nyder at observere, hvordan de store elever bruger det nye.

"Børnene leger på en helt anden måde, mange aldersgrupper sammen. Det er superdejligt." (forælder)

De nye faciliteter er grobund for nye typer af aktivitet og leg, hvor eleverne knytter nye sociale relationer. Elever, medarbejderne og forældre fortæller, at det påvirker trivsel og fællesskabet på skolen i positiv retning, og giver mere lyst til at komme i skole.

Skolen som mødested for foreningsliv og lokalsamfund

De seks projekter er i varierende grad lykkedes med at skabe nye aktiviteter for andre brugergrupper end skoleelever og -personale. Fælles for alle projekterne gælder dog, at de nye faciliteter har medført, at der nu er noget andet og mere end skoleaktiviteter at komme efter på skolerne. Gæster og fritidsbrugere har nu noget at tage sig til på skolerne, og erfaringerne viser, at de gerne engagerer sig i og afprøver de nye faciliteter.

På flere måder har de nye faciliteter udvidet brugen af skolen: Eleverne bliver hængende lidt længere efter skoletid, inden de går hjem; forældre, der kommer for at hente deres børn tager mindre søskende med, så de kan prøve det nye; fritidsbrugere har nu noget at tage sig til og gode steder at opholde sig, mens de venter på deres træningshold.

De skoler, der bruges af forenings- og fritidsbrugere oplever, at de nye faciliteter har skabt mere dynamik og liv på skolerne. To af skolerne – Virring og Stokkebæk – har fx benyttet fornyelsen til at trække de lokale fitnessforeninger ind på skolens område. Det betyder, at der nu kommer fitnessmedlemmer og trænere på skolerne i og uden for skoletiden. Elever, forældre og fitnessbrugere har alle positive erfaringer med at dele lokalitet. Forældre nyder, at deres børn kan lege på skolen, mens de træner, og fitnessforeningerne har medlemstilgang som følge af de nye lokaler og den øgede synlighed.

"Det er helt fantastisk. Det er virkelig godt. Indbydende, lyst. Min mand og jeg træner sammen, og så leger pigerne her. (...) Vi bruger det også i weekender. Der er fuldt gang i den der (...) Vi kan kigge ned [fra motionsrummet]." (forældre og fitnessbruger)

Mange af skolerne lukker i dag ned og tømmes for aktivitet ved skoledagens afslutning kl. 16. De nye faciliteter skaber ikke *af sig selv* liv og aktivitet på skolerne i eftermiddags- og aftenstimer. Skolerne har potentiale til blive vigtige omdrejningspunkter for fritidslivet i lokalområdet. Men evalueringen indikerer, at dette forudsætter det, at der i forvejen er fritidsbrugere, der har aktiviteter på skolen, at det lokale foreningsliv har behov for nye og/eller større lokaler eller, at lokalsamfundet har behov for et mødested og engagerer sig i at skabe dette.

*Udeareal
Haarby Skole*

7. Successen skaber nye udfordringer

Projekterne er lykkedes med at skabe mere og nye former for bevægelse og aktivitet på skolerne. Men elevernes intense og kreative brug af de nye faciliteter afføder en række nye udfordringer. De seks skoler har alle oplevet nye problemer og bekymringer i forhold til sikkerhed, slitage og støj. For at få fuldt udbytte af og fremtidssikre de nye faciliteter er det vigtigt at være opmærksomme på og tage hånd om disse udfordringer.

Et vigtigt, tværgående succeskriterie for fornyelsesprojekterne var, at de nye faciliteter skulle bruges. Og det bliver de. Eleverne udforsker og anvender de nye faciliteter på uventede måder og i et sådant omfang, at det giver problemer. Udfordringerne knytter sig dels til udformningen, placeringen og kvaliteten af de nye faciliteter og dels til, hvordan skolerne håndterer den adfærdsfornyelse, der er sket. I det følgende beskrives disse forskellige typer af udfordringer.

Sikkerhedsudfordringer

Flere af projekterne har oplevet, at sikkerhed, tilladelser og godkendelser har givet udfordringer, der har ført til forsinkelser og til ændringer i de oprindelige planer og tegninger. En del af sikkerhedsudfordringer skyldes, at rådgivere har betrådt nye stier og udviklet faciliteter, der ikke før har været afprøvet i en skolekontekst. Andre udfordringer skyldes, at det for sent er blevet afklaret hvorvidt projektet lever op til de gældende regler for legepladser. Atter andre sikkerhedsudfordringer skyldes, at eleverne bruger de nye faciliteter på andre måder, end rådgiverne havde tænkt sig.

Elevernes undersøgende og eksperimenterende brug af de nye faciliteter har krævet en løbende tilpasning af de fysiske og pædagogiske rammer af hensyn til sikkerheden.

"Nogen fra ottende synes det var sjovt at surfe ned ad rutsjebanen med en bænk – det sker ikke mere." (skolepædagog)

Erfaringerne viser, at indkøringsfasen, hvor personale, elever og forældre finder ud af, hvordan man kan og bør bruge de nye faciliteter, er vigtig. Her lærer elever og medarbejdere de nye faciliteter og deres egne grænser at kende.

"I opstartsfasen kommer der udfordringer og bekymringer. Man kunne [med fordel] berolige personalet. Informere om opstartsfasen, personalet skal være forberedt. I starten [...], vil alle [prøve] på én gang. Det skal man vejlede i, hvordan skal håndteres." (lærer)

"Vi har også haft nogle ængstelige personaler for den første uge, da vi åbnede pudegraven, havde vi Falck ude fire gange. Men det er jo ligesom alt muligt andet, man skal jo bare finde ud af, hvordan man gør." (skoleleder)

Flere skoler oplevede umiddelbart efter ibrugtagningen en stigning i antallet af skader og uheld. På alle skoler er der derfor løbende taget forholdsregler for at undgå skader og uheld. Det gælder for eksempel indsættelsen af *gangvagter* (som pendant til *gårdvagter*); regler for hvilke klasser, der må bruge de nye faciliteter på bestemte tidspunkter, for at undgå for mange børn på en gang; instruktion i, hvordan man bruger de nye faciliteter; etablering af fælles spille-regler; og endelig modificering af faciliteterne, fx med ekstra beskyttelse, begrænsning af højder mv.

"Som voksen tænker jeg ikke over, at et barn kommer til skade fordi det ikke holder fast i brandstangen. Men så så vi, det gjorde de ikke. Vi tænker jo ikke over det, men de sprang jo bare ned." (lærer)

Samlet set vidner erfaringerne om, at det er vigtigt at klæde personalet på til at håndtere de pædagogiske rammer for fornyelsen, ligesom det er vigtigt at klæde eleverne på til at bruge de nye fysiske rammer forsvarligt.

Kvalitetsproblemer

Elevernes intensive og eksperimenterende brug af faciliteterne stiller høje krav til materialers og konstruktioners holdbarhed. For nogle af skolerne er slitage en bekymring og realitet. Her oplever skolerne, at de nye faciliteter, eller dele af dem, ikke lever op til kvalitetskravene. Det betyder, at der allerede efter kort tids brug ses tydelige spor et slid på overflader og bevægelige dele af faciliteterne, eller at der direkte er dele, der går i stykker. Det gælder for eksempelvis overflader på faldmadrasser, der revner; svingreb, der flosser; ophæng, der knækker; boksebolde, der går løs; eller belægninger, der løsner sig.

"Det, man kan være overrasket over, er, at det ikke er lavet til at kunne holde til det. Nede i graven, går de store puder med gummi over [i stykker], de går op. Og rebbene, de kan ikke holde til det, de bliver slidt. [...] Det er som om, at der er nogle ting, hvor kvaliteten ikke er høj nok." (skoleleder)

Når de nye faciliteter allerede efter kort tid skal repareres, stiller det skoleledelsen overfor valget mellem at fjerne faciliteten, og dermed miste bevægelsesmuligheder eller bekoste en reparation, der sjældent er budgetteret med.

"Når ting bliver brugt går de i stykker. Men hvem sørger for, at de bliver sat i stand igen? Det har vi som skole ikke midler til." (skoleleder)

Flere af skolerne oplever, desuden at det øgede bevægelsesniveau, de nye brugergrupper og de nye faciliteter på skolerne kan medføre ekstra driftsomkostninger til rengøring og vedligehold.

Evalueringen viser, at det er vigtigt, at skolerne på forhånd afsætter midler til vedligehold og reparationer, klædes på til at stille tilstrækkelige kvalitetskrav og at producenter bliver bedre til at udvikle løsninger, der holde til belastningen.

Støjgener

Støj er et vigtigt opmærksomhedspunkt, når der etableres nye rammer for bevægelse på skoler. Lyd og bevægelse hænger naturligt sammen, og skolerne oplever, at det øgede bevægelsesniveau har medført øget støjniveau.

"Børn i bevægelse de har jo lyd på. Man spiller jo ikke dødbold uden ærgrelse og bevægelse." (skoleleder)

De fleste af projekterne har med held søgt at minimere støjgener via bløde overflader og andre akustiske tiltag og via gennemtænkt programmering. I flere af projekterne er de intensive bevægelseszoner placeret med god afstand til undervisningszonerne. Eksempelvis ved at placere dansezone med musikanlæg foran faglokaler med dobbeltdøre eller i idrætsfløjen eller ved at placere rutsjebanen i ankomstarealet på god afstand af klasselokalerne.

"Der er en frygtelig larm herude, det er der jo." (lærer)

Selvom støjniveauet ofte er overraskende højt i de intensive bevægelseszoner, betragter skolerne primært dette som et problem, hvis det forstyrrer de øvrige skoleaktiviteter. Enkelte projekter lider under støjgener. Det gælder for eksempel projekter, hvor der er åbnet op og fjernet vægge for at skabe større og lysere fællesområder. Her vandrer lyden fra bevægelsesområder til for eksempel kantine eller udskolingens fordybelsesrum, hvor den generer.

"Der er ikke så kedeligt [på skolen nu], men man skal næsten have ørepropper med. Det er svært at koncentrere sig." (dreng, 9. klasse)

Erfaringerne viser, at god akustik, støjdæmpning og velgennemtænkt programmering er grundlag for, at parallelle aktiviteter kan fungere godt, at der er plads

til alle, og for at der kan leges på gangene, mens der undervises i klasseværelserne.

Bevægelsessal
Stokkebækskolen

8. Nytænkning af skoler stiller særlige krav

Nytænkning af skolers fysiske rammer tager tid og stiller store krav til planlægningen og projektledelsen. Forlængende byggeprocesser påvirker hverdagen for de mange brugergrupper på skolerne negativt. Derfor er det vigtigt, at skoler, kommuner og rådgivere er velforberejdede, inden de begynder at nytænke og ændre skolens fysiske rammer. Dette afsnit stiller skarpt på de udfordringer, som skolerne har oplevet undervejs i fornyelsesprocessen og beskriver de ressourcer, det kræver at komme godt i mål.

Innovation tager tid

Flere af Skole+ projekterne har oplevet betydelige forsinkelser. Det har medført forlængede byggeprocesser, forsinket ibrugtagning og frustration blandt medarbejdere og elever. Forsinkelserne skyldes forskellige forhold i de enkelte projekter, men et forhold, der har forlænget processen på tværs af projekterne er kampagnens målsætning om støtte nytænkende projekter. Alle seks skoler har erfaret, at udviklingsarbejde tager tid, især når ambitionerne er høje.

“De [rådgiverne] har brugt rigtig mange timer på at finde ud af, hvad vi skal lave, hvilke ideer er holdbare og hvilke ideer tror vi, at folk vil benytte sig af? Hvad vi tror, de vil have lyst til. Og så ved vi ikke om de kunne tænke sig at benytte det. Vi skulle finde noget, der ikke er set før, men skal rumme både dem med lyst til at have høj puls og dem med lav puls.” (viceskoleleder)

Som eksempelprojekter har de seks Skole+ projekter arbejdet med at udvikle nye ideer, løsninger og muligheder for, hvordan skoler kan fornyes og indrettes. I alle projekterne har centrale brugergrupper været inddraget i opstartsfasen og kommet med forslag til de løsninger, der er blevet realiseret og afprøvet. Ambitionen om nytænkning har stillet store krav til de involverede skoler, kommuner, projektleder og rådgivere.

“Der skal udvikles undervejs og tages nye hensyn. Det er ikke alt, man kan tegne. Nogen gange skal man se det [i praksis].” (projektleder)

Nogle af projekterne havde ambitioner om at integrere teknologiske og interaktive elementer i projekterne. Flere af disse er dog blevet nedskaleret eller dropet, pga. teknologiske udfordringer.

”Det kunne ikke lade sig gøre at få teknologien til at programmere rummet med – fx med iPad til tennis med mere. [...] De] måtte smide håndklædet i ringen – producenterne kunne ikke.” (projektleder)

Når nye løsninger støder mod reglerne

Flere projekter er blevet forsinkede af sikkerhedsmæssige forhold, der har krævet små og store ændringer, for at projekterne kunne leve op til de gældende sikkerhedsregler på området.

”Legepladser er en speciel ting at lave i forhold til sikkerhed. Man opfordrer børnene til at lege. Det skal vurderes som en legeplads, fordi det er en legeplads. Børn tænker sig ikke altid om, når de leger.” (projektleder)

Ifølge dansk lovgivning skal legepladsredskaber til offentlig brug ”udformes og dimensioneres, så personskader undgås”⁴. Flere af projektlederne påpeger dog, at sikkerhedsreglerne ikke giver entydige retningslinjer at arbejde efter. I flere projekter har det været nødvendigt at lave ændringer efter projektet stod færdigt, for at få de nødvendige ibrugtagningstilladelser. Disse projekter har derfor – til elever og læreres store frustration – stået færdige i lange perioder uden at måtte bruges, fordi det tog langt tid undersøge og afklare, hvad der skulle til for at få dem godkendt. For at undgå sådanne frustrerende og fordyrende forsinkelser er det afgørende at have stort fokus på de sikkerhedsmæssige aspekter og involvere kommunens eksperter på området fra start til slut i processen.

”Man skal have klare aftaler med håndværkere. Og sikre, at arkitekten har styr på det sikkerhedsmæssige fra start. Det har primært forsinket projektet meget og gjort, at noget ikke realiseres.” (projektleder)

Flere af projekterne har udvist stor risikovillighed i forhold til at afprøve løsninger, der ikke har været afprøvet eller godkendt før. Det har gjort det muligt at realisere nye og markante greb, men også skabt betydelige forsinkelser, fordyrelser og frustrationer.

⁴ Sikkerhedsstyrelsens vejledning for området:
<https://www.sik.dk/Virksomhed/Produktsikkerhed-for-fagfolk/Love-og-regler-for-produktsikkerhed/Produkter-til-boern-og-babyer-love-og-regler/Legeredskaber-love-og-regler>

Mange aktører og mange interesser

De mange parter, der har været involveret i projekterne har stillet store krav til ledelsen af de enkelte Skole+ projekter. Udover de aktører, der som daglige brugere af skolerne har en naturlig interesse i projekterne – dvs. elever, forældre, medarbejdere, ledelse og fritidsbrugere – har de kommunale forvaltninger, de tilknyttede rådgivere, fondene (Realdania, LOA og DIF) samt entreprenører, håndværkere og underleverandører, alle haft store interesser og forventninger til projekterne. At lede og navigere projekterne sikkert i havn i disse krydsfelter af interesser og forventninger har flere steder været udfordrende for projektledelsen.

Involveringen af de forskellige brugergrupper har været en styrke for de færdige projekter. Men deltagerne giver også udtryk for, at det har været krævende at koordinere, afstemme interesser og træffe beslutninger i spændingsfeltet mellem de mange involverede parter.

Det har været en stor udfordring at koordinere det [...] der har været frustrationer [...], og nogle var klar til at smide håndklædet i ringen. Især de frivillige parter fra hallen og skolen, har været frustreret over det, og rådgiverne har været lidt langsomme til at agere på det. Og det har vi været frustreret over.” (projektleder)

Udover forsinkelser har flere af projekterne oplevet personudskiftninger i projektorganisationen undervejs. I de tilfælde har det krævet ekstra ressourcer at overlevere den viden og historik, der har været nødvendig for at skabe kontinuitet og holde den røde tråd i processen. Et par af skolerne har desuden stået uden skoleleder i store dele af processen, hvilket har svækket skolens stemme i processen.

”Det mest problematiske er, at der har været udskiftning på posterne. Det gør nogle ting [...] Men det er nok blevet kompliceret af, at vi har været så mange inde over.” (projektleder)

”Jeg synes at vi har været lidt dårligt klædt på. Jeg synes vi blev tabt lidt i processen som almindelig lærer” (lærer)

Alle projekter har i større eller mindre grad måttet prioritere og skære i projekterne for at overholde den økonomiske ramme. For enkelte af projekterne har det været særdeles udfordrende at få de økonomiske rammer til at stemme overens med ambitionerne og visionerne. For enkelte har det medført betydelige reduktioner i projektet, for andre betydelige budgetoverskridelser.

”Det har været en svært proces at få de økonomiske vilkår til at stemme med visionen [...] Det har været rigtigt svært. For det var bare ikke at prioritere. Det var at skære ting fra, vi synes man bare ikke kunne undvære. Men det blev vi nødt til.” (skoleleder)

Enkelte projekter mangler stadig at få færdiggjort de sidste ting på trods af, at faciliteterne står færdige og for længst er taget i brug. Det skaber frustrationer i dagligdagen på skolerne og bekymring for, om der overhovedet er finansiering til den endelige færdiggørelse.

”[D]et har været svært at finde tid og penge til det [færdiggørelsen]. Det handler om at sætte penge af fra starten” (viceskoleleder)

Hvem har ansvaret?

Nogle skoler har erfaret, at det kan være problematisk at åbne dørene for lokal-samfundet efter skoletid – for hvem har ansvaret, når børn bliver og leger på skolen efter skoledagen er slut?

På en del af skolerne er det derfor kun foreninger, der har adgang til at bruge de nye faciliteter efter skoletid. Men mens dette løser ansvarsproblematikken, hæmmer det samtidigt den spontane, uorganiserede brug af de nye faciliteter.

Projekterne bærer på forskellige måder præg af at være demonstrationsprojekter. I hvert projekt er der skabt – og bliver fortløbende skabt – nye erfaringer om, hvad der virker godt og mindre godt, når man nytænker skolernes fysiske og adfærdsmæssige rammer.

Netlandskab
over idrætssal
Møsedeskolen

9. Et ikke udviklet læringspotentialer

Evalueringen viser, at de nye faciliteters læringspotentialer endnu kun i begrænset omfang er udviklet og afprøvet på skolerne. Projekterne har skabt mere bevægelse og nye muligheder i idrætsundervisningen, men de nye rammer har også et potentiale for at understøtte nytænkning og udvikling af undervisningen i de øvrige fag. Erfaringerne viser dog, at der er behov for prioritering og tilførsel af ressourcer, hvis de nye didaktiske muligheder skal gribes og udvikles.

Nye muligheder i undervisningen

På skolerne er der positiv opmærksomhed omkring de nye faciliteter og udbredt tilfredshed blandt personalet. Lærere, pædagoger og elever påpeger, at de nye faciliteter har skabt rammer, der har potentialer til at komme undervisningen til gode i alle fag. Projekterne har skabt faciliteter, der gør det lettere at integrere bevægelse i undervisningen. Men projekterne har også skabt en række alternative læringsrum, der kan inspirere til fornyelse af den traditionelle, stillesiddende, tavlebaserede klasseundervisning:

- Nye formidlings- og undervisningssteder: Siddetrapper og andre installationer med niveauforskelle, siddepladser og 'scener'.
- Nye fordybelsessteder til individuelt og gruppebaseret læringsarbejde: Trækuber, reposer, net og madrasser mv.
- Faciliteter, der kan bruges til at konkretisere og kropsliggøre læringen: Installationer, gulvoptegninger mv., der omhandler rumfang, skala og længder.

Skolerne har forskellige læringsambitioner med de nye faciliteter, men mange giver udtryk for, at de håber at kunne bruge de nye rammer som afsæt for fornyelse af undervisningen og for udvikling af nye lærings- og formidlingsforløb. Medarbejdere og ledere understreger dog, at de nye muligheder endnu kun i begrænset omfang er udviklet og afprøvet i andre undervisningssammenhænge.

"I forhold til gangene er vi ikke kommet helt dertil at udnytte det. Men jeg tror også, vi kan bruge det i undervisningen. Der er potentialer for at bruge det i for eksempel nat-tek [natur og teknik] til at få pulsen op." (lærer)

”Vi er stadig i gang med at finde ud af i undervisningsdelen med de 45 minutters bevægelse, hvordan [vi gør]. Men det er jo helt sikkert en ramme, der giver nogle øgede muligheder – og de er uanede.” (skoleleder)

Observationer på skolerne viser, at de nye faciliteter især bruges i pauser og frikvarterer og til at give eleverne et aktivt afbræk fra klasseundervisningen. I timerne får små grupper af elever på skift lov til at tage en kort pause – en såkaldt ”puster” – hvor de løber fra klasserne til de nye fællesområder, hvor de med stort engagement indtager de nye faciliteter. Eleverne er begejstrede for den korte pause, der giver dem mulighed for at få rørt sig og for at få de nye faciliteter lidt for sig selv.

Faglige frontløbere gør sig erfaringer og viser vej

På alle skolerne er der medarbejdere, der er særligt optagede af at forny undervisningen og afprøve de nye muligheder. De medarbejdere, der går forrest og afprøver de nye faciliteter i forskellige undervisningssammenhænge, har ofte været involveret i Skole+ projektet siden starten af projektet og har derfor haft mulighed for at præge og forberede sig på projektet. På mange måder fungerer disse faglige frontløbere som gode ambassadører for de nye undervisningsmuligheder – de afprøver og udvikler mulighederne, gør sig erfaringer og forsøger at inspirere og motivere kollegerne til at følge med.

Mens frontløberne fortæller begejstret om de nye muligheder, som projekterne har skabt, oplever de også, at det kræver ekstra forberedelse og planlægning at gribe og udnytte mulighederne. Det tager længere tid at udvikle nye undervisningsforløb end bruge de gamle, og har man forberedt en ny undervisningsaktivitet, er det ærgerligt, hvis de nye faciliteter er optagede af andre klasser. De nye faciliteter er ofte placeret i ankomst- og gangarealer og andre dele af skolen, der ikke umiddelbart kan reserveres til specifikke aktiviteter, hvilket kan udfordre undervisningen.

”Det her [sted] kan ikke bookes – engang i mellem ville det være rart at vide, at man havde det for sig selv, når man skulle undervise.” (lærer)

På evalueringstidspunktet var skolerne stadig i gang med at overveje og afprøve de forskellige måder, hvorpå de nye faciliteter kan bruges undervisningen. Der var derfor endnu ikke fundet gode løsninger på booking-problematikken og lignende praktiske forhold.

Nytænkning af undervisningen kræver prioritering og ressourcer

Skolerne oplever, at de nye rammer er en nødvendig og god forudsætning for at indarbejde mere bevægelse i undervisningen. Men de oplever også, at det kræver andet og mere end gode rammer at nytænke og forny undervisningen og udvikle de læringsmæssige potentialer, der ligger i projekterne.

”Det er selvfølgelig altid nemmere bare at slå i op på næste side i bogen. Det kræver lidt ekstra at indtænke det nye, det kræver bare noget ekstra. Det er det evige issue. Og vi får bare flere og flere [undervisnings]timer [og dermed mindre forberedelse]. Det kræver ekstra planlægning, at gøre det til en integreret del af undervisningen.” (lærer)

Der er en fælles erkendelse på tværs af skolerne, af at det tager tid at indarbejde de nye faciliteter i undervisningsplaner og læringsforløb. Men mens nogle skoler håber at personalet med tiden tager det nye til sig og begynder at bruge det, er der andre skoler, der mere målrettet sigter mod at udvikle læringspotentialet.

”Vi har nedsat en læringsgruppe nu, af nogle lærer og elever, der skal snakke om, hvordan vi implementerer det her. Vi vil gerne bruge det i undervisningen mest muligt. Tanken er at lave en vejledning til lærerne. Der er jo også en retningslinje i den nye skolereform, der siger, at der skal være motion i undervisningen.” (skoleleder).

Mens eleverne spontant har taget de nye faciliteter i brug og udforsker de nye muligheder for bevægelse, leg og ophold, har lærere og pædagoger brug for at blive klædt på og inspireret til, hvordan det nye kan bruges til andet og mere end en ”puster” i timerne.

”Det kræver en markant indsats fra start, hvis personalet skal se og bruge de nye formidlings- og læringspotentialer i gangen.” (lærer)

Nedsættelse af arbejdsgrupper, udvikling af idebank, vejledninger og andet inspirationsmateriale, afholdelse af kurser samt afsættelse af tid forberedelse er nogle af de elementer, der kan understøtte udviklingen af læringspotentialet i Skole+ projekterne.

*Kube
Arresø Skole*

10. Udviklingsperspektiver for bevægelsesfremmende skolefornyelser

Erfaringerne fra de seks demonstrationsprojekter optegner en række opmærksomhedspunkter med relevans for fremtidige bevægelsesfremmende skolefornyelser. Erfaringer og oplevelser fra elever, lærere, pædagoger, fritidsbrugere, skoleledere og projektledere udpeger følgende udviklingsperspektiver som særligt relevante.

Tidlig og kontinuerlig brugerinddragelse skaber værdi. Erfaringerne viser, at tidlig inddragelse af de forskellige brugergrupper og deres input, ideer og ønsker er vigtige for processen og slutresultatet. Det er grundlag for at afstemme projektets indhold til de lokale behov og for at skabe gode ambassadører for projektet. Erfaringerne viser dog også, at det er vigtigt at inddragelsen ikke stopper i den indledende fase, men at der er løbende dialog, så brugerne kan give feedback undervejs og ikke føler de bliver tabt i processen.

Projektledelse med tæt kontakt til skolen. Ombygning af skoler i drift stiller særlige krav til projektledelsen. Udover at have indgående kendskab til de byggetekniske, økonomiske og kontraktuelle forhold peger erfaringerne på, at det er afgørende at projektledelsen har en god fornemmelse for skolens drift, dagligdag og brugere. En løbende og tæt dialog med skolen er forudsætning for en god proces og et tilfredsstillende slutresultatet.

Husk bevægelsen, når der alligevel skal renoves. Med brug af de rette greb, kan der skabes stor bevægelsesmæssig effekt for små midler. Derfor er der et særligt potentiale for at forbedre bevægelsesfaciliteterne, når skoler alligevel skal renoveres. Skole+ projekterne rummer mange gode eksempler på små og store bevægelsesgreb, der tager afsæt i en fornyelse af skolens eksisterende arkitektur.

Vælg gode greb til at skabe mere bevægelse. De seks Skole+ projekter har skabt erfaringer med nye greb og løsninger, der skaber bevægelse og aktivitet på skoler. Lad jer fx inspirere af de gode greb til at samle aktiviteterne, så der skabes en selvforstærkende dynamik; udtænke cirkulære bevægelsesruter til intensiv bevægelse; huske de vilde og udfordrende aktiviteter og de gode opholdssteder; og bruge fleksibel rumopdeling og transparens til understøtte aktivitet. De forskellige greb er beskrevet i rapportens kapitel 4 (side 26).

Programmer med omtanke og minimer støjgener. Skoleklasser i intens bevægelse larmer. Erfaringerne viser, at det er vigtigt, men ikke nok, at indtænke lyddæmpende materialer og konstruktioner. For at undgå at forstyrre de øvrige skoleaktiviteter, skal placeringen af højintensive bevægelseszoner overvejes nøje.

Stil høje kvalitetskrav til materialer og leverandører. Elevernes intense og eksperimenterende brug af faciliteterne medfører stor belastning af konstruktioner og materialer. Sørg derfor for at lave detaljerede beskrivelser af materiale- og kvalitetskrav til leverandørerne i udbudsmaterialet.

Prioriter færdiggørelse og vedligehold. Det skaber frustration i processen og bekymring for faciliteternes levetid, hvis der – som tilfældet har været i flere projekter – ikke er afsat tilstrækkeligt midler til færdiggørelse og vedligehold. Ved at hensætte midler færdiggørelse og vedligehold skabes grundlag for robuste, langtidsholdbare løsninger og tilfredse brugere.

Test og afklar sikkerheden tidligt processen. Det giver forsinkelser, fordyrelser og frustrationer, når projekter ikke kan bruges pga. sikkerhedsmæssige problemer. Det er derfor vigtigt at have fokus på de sikkerhedsmæssige aspekter af et projekt i hele processen. Gå tidligt i dialog med legepladsinspektører og andre relevante fagfolk om sikkerheden og tag skolepersonalets input og eventuelle bekymringer alvorligt. Det betaler sig på den lange bane.

Introducer alle til de nye faciliteter. Erfaringerne viser, at det giver tryghed, når medarbejdere og elever er klædt godt på til at bruge de nye faciliteter forsvarligt. Enighed om spilleregler og pædagogiske rammer ift. de nye faciliteter mindsker risikoen for bekymringer, misbrug og skader. Det er særligt vigtigt i den første hektiske periode efter ibrugtagning.

Udvikl og afprøv læringspotentialet. Begynd allerede tidligt i forløbet at udarbejde en plan for, hvordan de nye faciliteter kan bruges og skabe værdi i undervisningen. Afsæt ressourcer og nedsæt en arbejdsgruppe til at udarbejde materiale og ideer til, hvordan de nye faciliteter kan bruges i fagundervisningen.

Åbn op og gør det nye tilgængeligt. Jo mere tilgængelige de nye faciliteter er, jo mere bliver de brugt. Overvej hvordan I kan give adgang til de nye faciliteter: Er der fx mulighed for at give fri adgang til (dele af) de nye faciliteter også uden for skoletid?

11. Metode

Evalueringen af de seks Skole+ projekter bygger på en kvalitativ undersøgelse af de forskellige typer af brugere, deres adfærdsmønstre og oplevelse af de nye skolefaciliteter. Evalueringen fokuserer på virkningen af de nye faciliteter, funktioner og arkitektoniske greb.

Evalueringen bygger på kvalitative data indsamlet i to faser. I den indledende fase er der:

- **Gennemgået projektmateriale**, herunder de respektive skolars projektbeskrivelser samt indstillinger, organisering, interessent- og brugerlister for hvert af projekterne.
- **Gennemført dybdegående, semistrukturerede telefoninterview** med projektledere fra hvert skoleprojekt.

I evalueringens primære dataindsamlingsfase, er der gennemført heldagsbesøg på hver af de seks skoler med følgende aktiviteter:

- **Situationsinterview med brugere**. I alt har vi været i kontakt med flere end 200 brugere, herunder elever, lærere, pædagoger, forældre og fritidsbrugere.
- **Gruppe- og enkeltinterview** med medarbejdere, ledere og projektledere på skolerne. I alt er ca. 31 personer blevet interviewet .
- **Etnografiske observationer** af brug, adfærdsmønstre og bevægelse, med supplerende fotodokumentation.

*Indskolingsgang
Søndervangskolen*

12. Litteratur

Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling

2013: *Lov om ændring af lov om folkeskolen og forskellige andre love*
<https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=161104>

Vidensråd for forebyggelse

2016: *Fysisk aktivitet – læring, trivsel og sundhed i folkeskolen*
http://www.vidensraad.dk/sites/default/files/vidensraad_for_forebyggelse_fysisk_aktivitet_laering_trivsel_sundhed_2016.pdf

AD:MT og Lokale og Anlægsfonden

2013: Lokale og anlægsfondens evalueringspraksis – og metoder til evaluering af faciliteters brug.

Indgangsparti
Virring Skole